

Tóth Zoltán

Zsilipelés a középosztályba

Egy 1937 nyarán Temesváron készült kottakatalógus sűrű leírása

„A székely balladák fölfedezése most vagy hatvan éve (zenével akkor még nem törődtek) lázba hozta a magyar irodalmi világot [...]. De a magyar nép úgy élt, a műveltebb réteg tőzsomszédságában, mint egy idegen világrész. Ma is úgy él.”

(Kodály 1954: 17. Az 1927. március 17-i dalest műsorában.)

A szatmári Református Főgimnázium 26 éves, sorsa fölött végsőkéig kétségbeesett helyettes¹ történelemtanára, I. Tóth Zoltán² 1937 tavaszán saját kezdeményezésű, magyar nyelvű, az iskola litográfiai műhelyében sokszorosított egyetemes történelemtankönyvébe megírt pár hiányzó fejezetet – természetesen a szatmári rendőrprefektus előzetes ellenjegyzése, és legnagyobb fájdalomra, az iskola kollegiális közönye mellett.³ 1937 júliusában, lázas betegen és kiábrándultan utazott

¹ Debreczeni István temesvári református esperes válaszlevele, „referátuma” nagyváradi református püspökének a már Párizsban munkálkodó I. Tóth Zoltánról, „szabadságon lévő lelkesjellegű helyettes tanár”-ról, a minden bizonnyal apja, I. Tóth Benjámint, a temesvári református egyházkerület gondnoka révén a nagyváradi református püspökséghez benyújtott segélykérelmével kapcsolatban: „Temesvár, 1938. V. 17. Tisztelettel jelentem, hogy Tóth Zoltán h.tanár szüleinek egy saját maguk által lakott szép kis családi házuk van kb. 500 000 L. [lej] értékben, melyet 50 000 L. adósság terhel. Atyjának havi 3000 L. nyugdíja és – mint tőle hallottam – 3500 L. havi mellékkeresete van. Családja feleségéből, leányából és anyósából áll, ki szintén az ő eltartásában él. Rendes jó polgári életmódban éltek, de mióta fiúk [I. Tóth Zoltán] Párisban van, sokkal szerényebben. Kiválló tisztelettel: Debreczeni István.” (I. Tóth Zoltán hagyatékából.)

² Inokai (I.) Tóth Zoltán Versec (Vršac, ma Szerbia), 1911. augusztus 11. – Budapest, 1956. október 25. Neve előtt az I. betűt a család inokai (Tiszainaka) származása szerint használt végvári ragadványnevből vette föl Tóth Zoltán az 1940-es években, Tóth Zoltán (1888–1958) történészprofesszorral való tekintettel.

³ Keserű mondat olvasható erről hat évvel később, 1943-ban Budapesten, már hivatásos történelemkutatóként önmagának készített *Hosszú életrajzában*: „... hivatást éreztem magamban a történettudomány művelésére, de erről két oknál fogva is kénytelen voltam lemondani, és pedig: 1. a tudományos kutatáshoz szükséges külső körülmények majdnem teljes hiánya miatt és 2. [főként azért] mert kisebbségi helyzetünkben a nevelői tevékenységre pillanatnyilag sürgetőbb szükség volt. Minthogy azonban a magyar öntudatnevelői törekvéseimben saját vezetőim saját mulasztásaik palástolása céljából sokkal nagyobb mértékben akadályoztak, mint a román hatóságok, hirtelen elhatározással kivetődtem Párisba (sic!). Itt találkoztam a Nyugattal, de itt az anyaországi magyar fiatalsággal is.” (Kiemelés tőlem – T. Z.) A hirtelen elhatározással kivetődéssel kapcsolatban megjegyzendő, hogy ennek sikerében jelentős szerepe volt a gimnázium vele rokonszenvező igazgatójának, Ligeti Imrének, aki őt a váradi püspöki hivatallal szemben is szabályos konspirációval fedezte párizsi tervében. Ligeti meg tudta sürgetni az ujjlenyomatok

haza Temesvárra, ahol társadalmi állásuk jelképében, a „családi házban”, fürdőszoba, zongora és kották mellett, övéitől kényeztetve, végre muzsikával tölthette a vakációt. Az ott készített, de még annak idején félbe is hagyott, 248 rózsaszínű papírszeletkére írt kottajegyzék halála után, budai iratai közül került elő. A diplomás tanár a 20. század első felében még mindig inkább honorácior. A sok tekintetben inkább jó polgárhoz, mint honoráciorhoz hasonlító I. Tóth Zoltánnak kedvtelése és személyes öndokumentációja egyik formája volt vagyona vagy gyűjteménye valamilyen szempontból fontosabb részeinek jegyzékbe foglalása, akárcsak a naplóírás. Fiatalkora majdnem minden fordulóján hagyott maga után egy hosszabb-rövidebb, többnyire kottái közt is fellelhető zeneszerzői listát.

Az 1937-es nyári katalógus a zeneszerzők nevének kezdőbetűi szerinti elég laza abc-rendbe sorolva, a család kottáinak több mint felére becsülhető részét tartalmazza az összeállítóra jellemző aprólékossággal és takaros pontossággal. A jegyzék készítését közéleti teendők szakították meg. I. Tóth Zoltán tanári hivatása iránti elszántsággal tért vissza Szatmárra a temesvári vakációból, de még ugyanazon év novemberében ismerőseit, sőt, barátait is meglepve indult el – ahogy később ő maga fogalmazott: „kivetődött” – az apja házára felvett kölcsönből 19 hónapra Párizsba.⁴ Ezt a kivetődést éppoly könnyelmű döntésnek tekinthetnénk, mint azt a Kolozsváron írt naplójában szereplő történetet, amely apjáról szól, aki gyalog, zsebében pár krajcárral indult szerencsét próbálni. Ahogy apja is tudta, hogy „Tömösváron” fináncnak áll (annak minden ódiúmával együtt), ő is tudta, hogy mikor kell – legkésőbb 1937 őszén – Párizsba érkeznie, hogy egy év múlva beiratkozhasson a Sorbonne doktori iskolájába.

A kis katalógus összeírásában a zeneszerzői abc-n kívül nem fedeztem föl semmilyen más követett rendet. Ha mintának tekintem a kis gyűjteményt, ez egy meglehetősen jól dokumentált, legtöbb elemében jellegzetes, mégsem mindennapi, két nemzedéki (az egyszerűség kedvéért) mobilitási eset műveltségi képébe kínál betekintést. A temesvári jegyzékben találni olyan gondosan szignált és datált saját régi kottát is, amely a Budapestre kitelepülés után is megmaradt, és benne vannak a nővére zongorakottái is (egy évvel idősebb nővére egy évvel korábban kezdte a temesvári zeneiskolát zongora szakon).⁵ Egyes darabokból az

bukaresti elemzése miatt elhúzódó útlevelkérelmét. (Ujjlenyomatot vettek tőle Párizsban a tartózkodási engedélyhez is.) A püspökség, a „helyettes tanár” főhatósága, nemcsak a hivatalos úton kérvényezett úti támogatást nem adta meg, de mint kiderült, a tanulmányi szabadságát sem engedélyezte (volna). (Naplók, jegyzetek.)

⁴ Több életrajzában is írnak egy elnyert ösztöndíjról, ami kortörténetileg és a legendáriumára nézve is fölöttébb érdekes lenne. A budapesti Gyámszülők társadalmi szerveződés 1938 nyarán papíron valóban megszavazta az ösztöndíját, ami az év végéig össze is gyűlt, ezt azonban I. Tóth Zoltán a magyar pengő Budapestről külföldre történő utalásának tilalma miatt csak 1939 tavaszától élvezhette (volna) 1939 szeptemberéig, amikor elhagyta Párizst. Ekkor is csak apja kapcsolatai révén, egy bukaresti bankon keresztül jutott hozzá a pénzhez, mint az kiderül emlékként megőrzött számláiból.

⁵ Weis István 1930-as könyvében, *A mai magyar társadalomban* Szekfű számalmas, hanyatló, „vagyoni erőben teljesen megfogyatkozott”, hajdani nemes-értelmiségi osztályáról szólva emlegeti azt a jelenséget, amit a temesvári Fürdő utcában is megélhetett volna: „Kis mellékutcai

üzleti fogásként általában párban árult hegedű- és zongoraátiratok közül sokszor már Temesváron is csak a hegedűkotta volt meg.

A 20. század első felében az élő zene szerepe – a művelődés más ágaihoz, elsősorban a szépirodalomhoz, színjátszáshoz, tánchoz viszonyítva – társadalmi kapcsolatokat teremtő és minősítő szerepében összehasonlíthatatlanul jelentősebb volt, mint a gépzene tömeges elterjedése után, a 20. század második felében. Egy-egy társadalmi csoport zenéje nagyon változatos, és az őket körülvevő zenei anyag élesen elválik mások zenéitől, osztály és rendi választóvonalak szerint.

I. Tóth Zoltán és nővére nem tartoztak azok közé a zeneértő fiatalok közé, akik otthonról, szüleiktől örökölték a hangszerjátékot. Csak feltételezni lehet, hogy tudtak a végvári paraszti citerazenéről, ami apjuk paraszti műveltségéhez illett, és ami végvári nagynénjük elbeszélése szerint ugyanolyan szorosan hozzátartozott az ottani élethez, mint ugyanebben az időben a városi ifjak és temesvári édesanyjuk sokféle zenéje.⁶

A „KIVETKÖZÉS” EGYSZERŰ TÖRTÉNETE

A zene korábbi szerepe ellenére a műveltség területei közül mégis a beszéd és az öltözet közvetítette legszembeötlőbben a társadalmi állást. A viselet a falu egyik közösségéhez való tartozásnak a kifejezése, az abból való kivetkőzés és átöltözés kilépést jelent – hasonlóképpen ahhoz, amikor megváltozik a beszéd. Helyettes tanárunk édesapjának, Tóth Benjáminnak „kivetkőzéseiről” hűgával, I. Tóth Évával készített, magnetofonszalagról lejegyzett interjúmból kapunk képet, amely egyszerre tanúskodik eredeti tájnyelvről és narratív „képet” ad a kivetkőzése előtti köznap viseletéről.

„– Éva néni! Hogy ment el Béni bátyja innen? [...]

– Az megén írdekes ám! Hát, kinn laktak a tanyán. ...hát én, aszongya, idesapám akkor elmegyek. Hova mész? Elmegyek Tömösvárra. Igen, aszongya, csavargó lösz belőled. Nem lesz énbőlőlem csavargó, mer én beállok valamilyen állami szolgálatba, elmegyek fináncnak. Na, mingyá azon módon egy ingbe, gatyába, mezitlábos papucsba elment. Hát, tanálkozott ismörös románokká, mēntek Temesvárra, hát felült és élmēnt velük. [...] de gyalog, papucsba, mezitlábos papucsba.

– Milyen papucsba? Bőrpapucsba?

– Bőrpapucsba.

háromablakos házak fogadószobáiból nem ritkán gondos Beethoven-interpretáció csendül ki az utcára” (Weis 1930: 57.)

⁶ Tóth Éva végvári leánytársai 1904 nyarán egy vasárnap délután: „Hát aszongyák, hogy menynek velük oda – vasárnap délután mentünk hun egyik lányhol, hun a másik lányhol és akkor ottan mi vót a foglalkozás ugye, mint citeráltak, összegyűltek a fiúk és a lányok és akkor citeáltak. Mink táncoltunk, aztán mikor meg nem táncoltunk, kint voltunk az udvaron labdázni. Hát, asztmondják, de már eccer tēhozzátok is menjünk el!” Tóth Éva: „Magam eveztem, ahogy bírtam.” Interjú, 1974. december, 5. történet. (7) A leányság otthon.

- Gatyába?
- Gatyába.
- Bőgatyába?
- Bűgatyába! (nevet)
- És milyen inge volt, hogy volt öltözve, emlékszik rá még?
- Hát hogy ne emlékeznék! Hát egy közönséges, ilyen állású, de olyan mint ez a kötöm ni (mutatja: nyomott mintás karton anyag, talán kékfestő lehetett), ilyen féle fajta, mégis egy kicsit világosabb vót. Ilyen mosó, ilyen setét ing vót rajta. No oszt akkor mingyá ěment.
- Bekecs, vagy kis kabát?
- Feeene vót! Egy kis mellénnyel, avva' ment. Na, mikor oszt odament, mingyá leváltották a ruháját, oszt elhelyezték Dubovára, ott szögált.”⁷

A finánc mundérba bújás – az első „kivetkőzés”, ahogy a néprajz érti – jóval inokai rokonai „kivetkőzése” után történt, akik az 1800-as évek végén, határaik tagosítása után már „úri ruhában jártak”, zsebórájuk volt és szivaroztak, büszkén, mint Tóth Benjámín is nem egy családi és csoportfényképen.⁸ „A pénzügyőrség bizonyos fokon már uraságot jelentett, hát (nem)volt éppen valami rossz foglalkozás, ha nem is a legnépszerűbb.” – írta naplójába I. Tóth Zoltán kolozsvári diákként.⁹ Az elért legmagasabb finánc-rangfokozat díszével le is kellett fényképeztetni a családot Temesvárott 1919-ben, a különös öntudattal ülő szép úriasszony feleséggel és a két riadt gyerekekkel, ahol katalógusunk jövődő jegyzője, a félnk kis matróz, egy évvel idősebb nővére kezébe kapaszkodva érzi biztonságban magát. A kép körülményeinek Tóth Benjámín arcára nagyon is kiülő feszültségét nem sikerült elrejtteni. Bizonytalanságok kísérték a jövődő leszerelést, és lelkiismereti terheket is tartogatott az új királyra történő eskütétel: „A pénzügyőrség megszüntetése óta állami pénzügyi tisztviselő lett és a város egyik legismertebb, legtiszteltebb-becsültebb férfia lett.”¹⁰ A másik csoportképen „állami pénzügyi tisztviselői”, angolosan puha zakós-pantallós új öltözete már igazi városi viselet.

Az 1937-es nyári katalógusban 47 hegedűiskola-kotta volt. Helyettes tanárunk a katalógus születésének idején is buzgón vásárolt hangszerjátéka fejlesztésére magasabb szintű iskolakottákat, hegedűs és zongora-gyakorlatokat.¹¹ Műfajukra nézve többségükben a „komolyzene” klasszikusai és hegedűiskolák sorakoznak a kották között, mellettük azonban ott vannak a korszak kispolgári társasági

⁷ Tóth Éva: „Magam eveztem, ahogy bírtam.” Interjú, 1974. december.

⁸ „Amit ómama a családról tudott.” I. Tóth Zoltán 1938 októberében Végváron, nagyanyjával, Tályai Sárával folytatott beszélgetésének jegyzetéből. (Naplók, jegyzetek.) Major 1897: 38.

⁹ „Piroskönyv”. Napló. Kolozsvár, 1931. március 3. 190.

¹⁰ „Piroskönyv”. Napló. Kolozsvár, 1932. március 3. 189–190. old. 1919 januárjától „... az esküt nem tett tisztviselőket már ezrével és tízezérel bocsátották el. Ezek csak hamar repatriáltak.” Bíró 2002: 301.

¹¹ Jellegzetes, hogy mit visz magával olvasni a Szamos-parti strandra, társaságba: az új, szép David *Die hohe Schule*-kottát, amiben benne maradt és kopott az ottfelejtett alumínium strand-biléta. Lásd 1. melléklet No. 70.

1. kép

A Tóth család 1919-ben

2. kép

A Tóth család 1920/21-ben

szórakoztatását jókedvvel, de puritán komolysággal szolgáló nóta- és Hubay-kották is. Ezek a társadalmi/társasági „kultúrkörben” mind messze elvezetnek a jó hegedűs fiatalember saját ízlésétől.¹² Az operett, a cigányozás – mint a kártyajáték is – a szigorú puritán szellemű házban ismert, de máigikusan veszedelmes dolog

¹² Személyes ízléséről némi fogalmat nyerhetünk a datálás-szignálás szokása mellett egy másik szokásából, a különböző, valószínűleg kényszerű időtöltések, értekezletek, konferenciák alkalmával és a csüggesztő társaságokban készített „kis katalógusaiból”, nagy zeneszerzők rögtönzött névsoraiból. Fel is fogom használni itt egyik, 1929 táján emlékezetből, időtöltésből készített listáját. Ezek jellemzően műsorlapok hátán vagy meghívókon maradtak fenn, esetleg saját vagy mások névjegyei hátán, amit aztán könyvjelzőként használt. Ezeknek a neveknek a többsége is meglevő kottáira utal.

volt. I. Tóth Zoltán majdani párizsi francia és magyar közönsége előtt is Hubay és más, fél-klasszikusok voltak a népszerűbb darabok, amint ezt az ottani rendezvények műsorai és a játékaról ott készült lakklemez is bizonyítja. A magyarnóta-kották minden bizonnyal ajándékok és „tiszteletpéldányok” lehettek, ilyenek kezdő kori mesterének, Hoós Jánosnak magyar nótái – amelyek a katalógusban az ő személyének szóltak – vagy a végvári (családi) lelkészük fiának, „Zöld Zoltánnak Dalai”.¹³ Mindeközben a cigányzene, a szolid kispolgári romlás diabolikus irodalmi víziókkal erősített zenéje azért gyakran szerzett maradandó élményt számára.¹⁴ A katalógus tehát valóban az otthon talált kották válogatás nélküli tükré.

A KOTTAÜZEM

A legszélesebb perspektívát a kottákról leolvasható kottakiadói megszervezeti háttér rajzolja ki, amely nagymértékben támaszkodott az Európában szerteágazó és a temesvári konzervatóriumban is felfedezhető zeneiskolai szervezeti hagyományra. A kottakiadás és a kottákon bőségesen lecsapódó reklám tulajdonképpen már egy modern szervezet elemei, amelyek azonban a nagy tekintélyek és szakmai rangsorok megszerkesztésében építettek a hagyományos, jóformán céhes szellemű, mester-tanítvány viszonyok láncolatát ápoló zeneiskolákra mint rétegeképző intézményekre.

Aki régi szokás szerint hátul, az irodalomjegyzékkel és mellékletben közölt kottakatalógussal kezdte olvasni e cikket, nagyjából az 1937 előtti másfél évszázad tőkés, „multinacionális” zeneműkiadói ipar temesvári, kolozsvári, szatmári és budapesti zenemű-kereskedéseinek többnyire antikvár kínálatába pillanthatott bele, persze a gyűjtő egyedi vonásai mellett. A hagyatékban azonban megjelenik egy másik hagyomány is, a kézi kottamásolás rousseau-i mestersége, amely az 1930-as években még távolról sem volt ismeretlen. Ez számunkra nem kuriózum jellege miatt érdekes, hanem mint a műzenefogyasztásnak a kottakiadás üzletileg szabályozott főirányaitól való eltérés egyik lehetősége. A gyűjteményben van egyébként boltban vásárolt, kézírásos kotta is, nyomtatott árral (12 lei).¹⁵ A kézírásos kottákkal olyan zenész vagy nem is akármilyen zenei társaságok is élhettek még sokáig, akiknek antikvár kottára sem volt pénze, például templomok, dalárdák, egyesületek zenekarai, iskolai zenekarok, baráti kvartettek, de még a kolozsvári Magyar Opera magyazenekara is használt ilyeneket. Aki nem másolt

¹³ Zöld Zoltán (Végvár, 1898. április 1. – Végvár, 1962. április 14.) a családban igen nagyra becsült Zöld Mihály végvári református lelkész fia. A temesvári gimnázium után Nagyenyeden végzett tanítóképzőt, 1920–1936 között Végváron tanított, majd nyugdíjazásáig a nagykarolyi református iskola igazgatói pozícióját töltötte be. Végváron ő szervezett dalárdát. (Zöld Zoltán Dalai. Lugos 1931, 231. tétel a kottakatalógusban. Lásd 1. melléklet.)

¹⁴ „A szomszédban nyitott ablak mellett zúhatják(sic!) a rádiót. A cigány húzza hol vidáman, hol megszakadni való keserűséggel. 1935 nyara, Udvari, az udvari nóták... Mennyi keserűség! Különös erővel ragad meg a cigány muzsikája. Belém lopja magát és megfertőz szívfájdalommal. Az emlékezés zsilipelje megnyílnak. Az első találkozó.” „Naplólevél” Temesvár, 1937. VIII. 14. éjfélkor.

¹⁵ Kodály Zoltán: *Adagio* – I. Tóth Zoltán jellegzetes lilás-piros ceruza-bejegyzéseivel!

még kottát, nem ismerheti a nyomtatott kotta értékét. A zenetanárok kezdő növendékeiket (gyakran saját kottaértő családjuk segítségével), talán éppen az ő mesterüktől örökölt kéziratos és biztos előmenetelt ígérő kottákkal látták el. Kezdként egy-két évig I. Tóth Zoltán is ilyen hegedűiskolákat használt hegedűtanára, Hoós János jóvoltából, aki evvel a szakma egyik legrégebbi hagyományába vezette be tanítványát. Kottakatalógusbeli kottáink szinte minden esetben társadalmi/társasági formákhoz vezetnek.¹⁶ A Budára került régi kották között található például egy nyilván nagyon becses, Szatmár 1937. VI. 11-re datált és szignált, gyöngy jegyekkel írott Haydn G-dúr szonáta „kéziratos másolatom” megjegyzéssel, kolozsvári teológiai zenefüzetében pedig a Bach jegyzetek mellett maradtak barát és diáktárs számára lejegyzett kurucdalok is. Van közöttük egy kézzel írt saját, a katalógus írásának idején keletkezett kompozíció Arany János *Dal* című verséhez (*A hegedű száraz fája*), valamint Arany János drámai hangvételű, *Az ünneprontó* című verséhez komponált zongorakiséret. Az utóbbi már nem műkedvelőknek szánt, hanem nehéz, szonáta méretű darab. Ez a zenei világ legmagasabb hivatású szellemei, az alkotók („Schaffende”) közé emeli a darab szerzőjét.¹⁷ Maguk a kéziratok azonban már a kor zenei műveltségének is kikopó színfoltjai. Ebben az időben egyébként szatmári helyettes tanárunk a rádió révén jutott a „korszerű” gépzenehez.

Nyugodtan mondhatjuk, hogy a 19. század és 20. század első fele ipari, illetve iparosodó társadalmában a zenetanulás a műveltséget (váltó?) cserélő osztályok számára az emelkedés jelképeinek egyike, belépőjegy volt az új társadalmi körökbe. A polgári „műzene-fogyasztás” is a társadalmi emelkedés kelléke. Az írott és nyomtatott nyugat-európai polifón zene fogyasztókhöz juttatásának társadalomszervezeti váza a tőkés kottakiadói üzletág és annak kereskedelmi hálózata volt a zeneiskolákhoz kapcsolódva. A zenepiacot a mobilitás, a korábbi társadalmi állásukat elhagyók, műveltségükből „kivetkőzők”, más csoportokhoz felzárkózók élénkítették.

A tájékozódásnál a kutatónak segítségére szolgál a nem túl szemérmes kiadói reklám. A kisebb, kétoldalas klasszikus hegedűdarabokat négyoldalas, sűrűn nyomtatott reklám- és árjegyzék-köpenyben bocsájtottak útjára. Ahogy a kotta-

¹⁶ Amikor a szeretett kislány „hebehurgján” másol: „Valamelyik este néhány percre mentem be hozzájuk, de mivel valami kottamásolatokat kellett készítenie s azokat én vittem volna el, huzamosabb ideig ott maradtam és együtt dolgoztunk. Nagyon kiábrándító volt, hogy roppant hebehurgján dolgozott és meggondolatlanságával nem valami jól végezte a munkát. Mikor javítólag szóltam közbe, mintha megsértettem volna.” „Piroskönyv”. Napló. Szatmár. 1936. január 28. 380–381.

¹⁷ Karl Grunsky, aki I. Tóth Zoltán szemléletében történetfilozófiájával messze megelőzte a „céhes historistákat”: „Die Musik ist, wie jede Kunst, ein Geschenk, das schaffenden Künstler, der Mit- und Nachwelt beschenken. Weil Gebende und Empfangende an dem allgemeinen Geschehen in zweierlei Gebiete der Musik beteiligt sind, scheidet sich jede Musikgeschichte, die zusammen erst das Reich der Tonkunst ausmachen: auf der einen Seite stehen die Schaffenden mit ihren Werken, ihren Persönlichkeiten und Schicksalen, auf anderen Seite die Empfangenden, die ein bestimmtes Verhältnis zum Geschaffenen einnehmen, in dem sie es ablehnen oder in sich wirken lassen.” Grunsky 1914: I. 5.

szélekről, kolofonokból kiolvasható, a forgalom jó része nagyobb, patinás tőkés kiadóvállalatokhoz tartozott, amelyek már az elmúlt századfordulón részvénytársasággá alakultak, és gondosan ügyeltek és figyelmeztettek is a művekre leköttött kottakiadási privilégiumaikra, sőt, az egyes művek előadási jogának monopóliumára is. Az örökbecsű kottákon nemigen találni kiadási évszámot, hacsak a kiadvány részt nem vett valamelyik vilákkiállításán,¹⁸ vagy esetleg a korszak európai nemzetbirodalmainak jogvédő irodáitól (New Yorktól Londonon át Moszkváig) megszerzett *copyright* dátumában, többnyire *post quem*, 20. század eleji hivatkozási számmal. A nagyobb német cégek átterjeszkedtek az Újvilágba is, és üzletkörükbe vontak budapesti, bukaresti, sőt, régi észak-olasz zeneműkiadókat és kereskedéseket is. A temesvári Moravetz, kolozsvári Polacsek, HUSZÁR *SATU-MARE* bélyegzővel ellátott szatmári, a pesti Rosental (Rózsavölgyi) *Musikalienhandlung* üzletében vagy akár valamelyik párizsi kereskedésben böngésző, vékonypénzű vidéki tanárunk az ellenállhatatlan harmóniák rongyos lapjaiért adott filléreivel fizetett be a nagyobb üzletbe. A hangszer, kotta- és a könyvvásárlás a kispénzű, puritán és törekvő hivatalnok-kispolgári környezetben sem mindig számított bűnös költekezésnek. A szatmári helyettes történelemtanár pedig minden útján, a legnagyobb szorultság körülményei között is előbb költött kottára és zenetörténetre, mint hasonló színvonalú szépirodalomra, nem is beszélve a történelemről. Ha e polgári zenei műveltség karakterét keresve hátralapozunk egy nem túl régi zenetörténeti opus irodalomjegyzékben, ott is találkozunk az ismerős kottakiadói cégnevek sorával.¹⁹

A temesvári 1937 nyári kottakatalógus 248 címénél valamivel bővebb – készítője, I. Tóth Zoltán haláláig –, 1956-ig Budára került kottahagyatékból előkerült 312 kottacím esetében összesen 276 kiadócímet találtam. A kottakiadókat feldolgozó lista (1. táblázat) jól mutatja a nagy német kiadóknál összpontosuló, és a magánkiadásokban helyi színekkel vegyülő tevékenység sokféleségét: a mainzi B. SCHOTT’S SÖHNE és a bécsi UNIVERSALtól az egy-egy címmel szereplőkig, Dr. VITOSNÉ HUNYADI Erzsikéig.²⁰

¹⁸ Például a temesvári gyűjteményhez tartozott egy az 1850-es évek körül keletkezett öreg zongoraiskola, Louis Köhler (1820–1886) *Theoretisch praktische Clavierschule* című műve, amely a budapesti Taborsky & Prsch kiadásában látott napvilágot és a „Weltaustellung 1873” emblemmával büszkélkedhetett.

¹⁹ Egy befutott fiatalabb zeneszerző örülhetett, ha a nagynevű kiadóvállalat kottakiadási szerződést kínált neki. A mesterkultusznak ebben az esetben teljes joggal űzött egyik esetét írja le Ujfalussy. 1920-ban „hazai vállalkozó kiadó híján” Bartók Bélának *A kékszakállú herceg vára* 1918 tavaszi bemutatójának sikere után a bécsi székhelyű, patinás Universal cég tett ajánlatot, amiről a szerző ezt írta Ioan Bușițiának, román népzenekutató kollégájának: „Ez a szerződés minden esetre eddigi legnagyobb zeneszerzői sikerem.” Az Universalhoz közel álló folyóirat, az *Musikblätter des Anbruch* 1920-ban „Ungarische Bauernmusik”, a „Klavier” és a „Rundfragenbogen” című cikkek megjelentetése után, 1921 márciusában külön számmal ünnepelte a 40 éves mestert. Ujfalussy 1970: 175, 213, 526.

²⁰ Megjegyzem, hogy I. Tóth Zoltánnak – néhány kivételtől eltekintve – a II. világháború után az Állami Könyvterjesztő Vállalattól, a pesti Múzeum körúton vett új kottái is az NDK-ból származó, régi német kiadók raktárából kiárusított kiadványok voltak. Ezek között már teljesen

1. táblázat

Az egész gyűjtemény kottáin előforduló 276 ismert kottakiadó

Kiadó	Székhely	Előfordulás gyakorisága
SCHOTT, B. SCHOTT'S SÖHNE ²¹	Mainz – Leipzig	58
UNIVERSAL ²² Edition	Wien	46
PETERS, C.F.Ed.	Leipzig – Paris	35
ROZSNYAI Károly	Budapest	16
BREITKOPF- BREITKOPF & HÄRTEL ²³	Leipzig	12
RÓZSAVÖLGYI és Tsa Rózsavölgyi & Co. Budapest Rt. (UNIVERSAL)	Budapest	11
BENJAMIN, Anton J. utóbb ez is A.G. (<i>Aktiongesellschaft</i> , vagyis rt)	Leipzig	7
DURAND ²⁴ A.&Fils	Paris	7
RICORDI, Edizio-RICORDI, G.&C.	Milano	7
HAJNAUER, Jules (Hubay Jenő)	Breslau	6
LITOLF, Henry Litolf's Verlag	Braunschweig	6
SIMROCK, N. G.M.B.H.	Berlin – Leipzig	5
BÁRD FERENC és Testvére		4
BRATFISCH, Georg		4
NÁNDOR Kálmán (nóták)		4
EDITION MORAVETZ	Timișoara	3
KLASSISCHE Manuskripte (KREISLER)		3
MORAVETZ = Ed. MORAVETZ	Timișoara	3

hiányoztak a szórakoztató vagy félklasszikus kották, viszont megjelent két új Mozart-vonós-négyes partitúrája (eredetileg régebbi német kiadás, Edition Peters Leipzig).

²¹ Valamint a leányvállalatokról: SCHOTT'S Einzel Aüsgabe; SHOTT's Söhne Mainz, Brüssel (sic!), Paris, etc. București; SCHOTT Frères Paris; SCHOTT-Frères Bruxelles; SCHOTT (J & W. Chester Ltd.) London; SCHOTTe, Alf. & Cie Paris. A leányvállalatokról: „Universal Edition” Aktiengesellschaft, Wien – New-York: 2 kotta; UNIVERSAL Paris: 2 kotta; UNIVERSAL Ed. Budapest: Universal Ed. Société anonyme d'imprimerie de Pest, section d'imprimerie de musique, Budapest: 1 kotta.

²² A leányvállalatokról: „Universal Edition” Aktiengesellschaft, Wien – New-York: 2 kotta; UNIVERSAL Paris: 2 kotta; UNIVERSAL Ed. Budapest: Universal Ed. Société anonyme d'imprimerie de Pest, section d'imprimerie de musique, Budapest: 1 kotta.

²³ 1808-ban Beethoven kiadója volt („Lebe Wohl”-szonáta Rudolf főhercegnek Napóleon elől Bécsből való távozására). Arnold Schering 1931-ben megjelent M3-as méretű, több mint 600 oldalas, igényes kiadványa, a *Geschichte der Musik in Beispielen Dreihundertfünfzig Tonsätze* című kötete, amit a Leipzig, VEB Breitkopf & Härtel Musikverlag adott ki, viszont a copyright-ja szerint „1931 B–H Leipz. »Stich und Druck«”, ezt Pesten az ostrom után antikvár áron 92 forintért vásárolta meg.

²⁴ DURAND & Cie Co. (Paris): 3 kotta; DURAND, A. & Fils, és DURAND & Cie Co. Paris: 1 kotta; DURAND, A. & Fils 1908: 2 kotta; /DURAND/ Ed. CLASSIC-A. Durand & Fils: 1 kotta

Kiadó	Székhely	Előfordulás gyakorisága
MORAVETZ-RICORDI		3
HUMELLE, J. Editeur	Paris 22 Boulevard Malesherbes	2
BONNEFOND Editeur	Paris	2

1-1 kottával:

A.G. Moscwa; AUSPITZ Lugos; BELAEW, M.P. Leipzig; CRAM, August Leipzig; CRANZ, August (Hamburg); ENOCH & Cie Editeurs; EDITION FRANÇAISE de MUSIQUE CLASSIQUE; EDITION POPULAIRE; ERDÉLYI FIATALOK; ESCHIG, Max & CIE Paris; EUROPA Edition; EUVECH & Cie Paris; Государственное Музыкальное Издательство Москва-Ленинград; GEBETHENE & WOLF Varsó; HAMMERLE, J. Paris; HOFFARTH, L. Dresden; HOÓS János (Sírvigadó Nóták); HUBER Album; KISTLER, Franz & SIEGEL, C. F. W. Leipzig; KUNZ's Musik Bibliothek (*Kunz, Adolf*) Berlin; NAGY Gál: 10 Ady dal; REISSBRODT (?); RIES, H. & EILER Berlin; RÜHLE'S Musicverlag Leipzig; SHLESINGERSCHÉ Büch- & Musikhandlung Berlin; SCHMIDL, Ed. Trieste Co. 1907, by B. Mugellini Bologna; SLESINGER'SCHE Buch- und Musikhandlung Berlin; STEINGRÄBER Verl. Leipzig; SZENDY Árpád; TÁBORSKY & PRSCH Budapest; ZENE-MŰKIADÓ Váll.; ZIPSER és KÖNIG Budapest; Dr. VITOSNÉ HUNYADI Erzsike

A zeneileg művelt, esetleg hangszeren is játszó, kottát ismerő középosztálynak a kottakiadók tekintetében nagyjából hasonló származású kottái lehetnek. A 20. századi irányzatoknak és kiadói szervezeti változásoknak alig látni nyomát az 1930-as években. A németes közép-európai komolyzenei ízlés és a muzsikálás feltételeit oktatásban, kiadói szervezetben bonyolító vállalkozások úgy tűnik, túlélték a világháborút – bár lehet, hogy fájdalmas üzleti veszteségekkel.

A kottákban rögzített írott muzsika ugyanúgy változóban volt, mint műveltségünk többi nyelve. A Kodály-idézet tartalma („a zene fölként papjainak és bölcseinek nyelv(e), amely mesterről mesterre maradt századokon keresztül”²⁵) a hazai városias műveltségben a polifón műzenei termés szélesebb körű használatra alkalmas átirataiban jelent meg. Ha a katalógus szabatosága érdekében az elől álló komponistákat nézzük, nem találjuk a műsört kirívóan németesnek, azonban magukat a kottákat tekintve, a francia és a dél-európai zene is német átirásban jelenik meg, a kiadói üzlet pedig éppen a tükörben túlnyomóan német. Innen nézve érthető meg Kodály és Bartók nemzedékének magyar nemzeti lázadása a 19–20. század fordulóján – akárcsak az ifjú Mozart német lázadása jó száz évvel korábban.²⁶

²⁵ Kodály 1954: 14.

²⁶ Hugo Riemann *Musikalischer Katechismus*ából a kérdés: „Ziffer 172. Ist nicht in alleletzter Zeit die Führerrolle in der Musik von Deutschland auf andere Nationen übergegangen?” Felelet: „Nein, durchaus nicht. Allerdings haben Nationen, welche in früheren Jahrhunderten geringen oder keinen Einfluß auf die Entwicklung unserer Kunst hatten, sich in letzterer Zeit durch lebhaftere Anteilnahme hervorgetan und es haben sich förmliche nationale Strömungen

A MŰZENEI ÜZEM

A katalógus jellegét és a darabok fajsúlyát nagyban befolyásolja, hogy jegyzője egy hegedűs, aki kilencévi temesvári konzervatóriumi képzés után zenei pályán, valószínűleg a kolozsvári Magyar Zeneművészeti Főiskolán készült továbbtanulni, s ennek érdekében kétévi kemény munkával zongorázni is tanult. Helyettes történelemtanárunk Temesvárott élő nővére is képzett zongorajátékos volt, így a jegyzék kevés kivétellel olyan 19. századi hegedű-, zongora- vagy ezek kettősére átírt darabokat tartalmaz, amelyek a 20. század első felében is a zeneműkiadói üzlet „tömeges” árucikkének számítottak. A műzenének, a „magasabbrendű zenének”²⁷ az európai udvarokból és egyházi műhelyekből való szélesebb elterjedése a tőkés zeneműkiadás és az átírat-, illetve kivonattermelés eredménye, miközben hozzájárult a koreszmény, a „művészi szabadság” jövedelmi fedezetéhez is.²⁸ Az 1937. évi nyári jegyzék 248 tételéből több mint 200 átírásnál az átíró nevét is feltünteti a kotta. Mellettük azonban a német kiadványokban már megjelent az átírás historista formája is, amely a közkézen forgó átírásokkal szemben az „Urtext” alapján készülő „Neurevision” és a klasszikusok eredeti műveit igyekszik közvetíteni.²⁹ Egy korszak zenéjéhez nem csak az új keletű „kortárs-zene” tartozik hozzá, hanem mindaz, amit abban az időben játszottak, így azoknak az osztály- vagy rétegzeneje is, akik éppen játsszák és hallgatják azt; esetünkben pedig azoké is, akik az átírásokkal korhoz és ízléshez, valamint a muzsikálás alkalmaihoz igazított kottát meg is veszik. A műzenei (társadalmi) „üzem” – ahogy talán Hajnal István fogalmazta volna – működése szempontjából az átírat alapvető jelentőségű, hiszen nélküle a tömeges kispolgári fogyasztás számára nem nyílt volna meg az udvari zene. A zeneköltői individualizmus korában a nagy (zseniális, világ-

entwickelt, welche sich stützend auf den Schatz überkommener Volkslieder und Volkstänze selbständige Kunstblüten zu zeitigen versuchen. Diese Strömungen fanden besonders durch die in der Gefolgschaft Liszts und Wagners sich entwickelnde Neudeutsche Schule sympathische Aufnahme und Förderung. Eine ethnische Gefahr, daß eine dieser jüngsten Musiknationen Deutschland die Führung entreißen durch Schaffung einer Literatur, welche die der deutschen Großmeister seit Bach in Schatten stellte, ist wenigstens bis jetzt nicht zu erkennen.” Riemann 1922: 205.

²⁷ A „magasabbrendű zenének” a műveltek közösségének körét kiterjesztő és nem kizáró ideája Kodálytól hangzott el a katalógus készítésének évében, 1937-ben Nyíregyházán: „Ma arról szeretnék pár szót szólni, hogyan juthat közelebb egy vidéki város lakossága a magasabbrendű zenéhez a legkisebb áldozattal, s a legnagyobb eredménnyel?” Kodály 1954: 55. Az előadás-szöveget I. Tóth Zoltán is az 1954-es kötetből ismerte meg, s a kötet több cikkének szövegét jelölgette be a szöveg nagy tekintélyének kijáró finom grafitceruza vonalakkal. Kodály konzervatív (és művelt „lateiner”) népiessége révén szinte minden téren a legnagyobb tekintély volt a magyar szellemi életben.

²⁸ „A zenészek társadalmi helyzete megváltozik: udvari és városi »alkalmazottakból« »szabad« »művészekké« váltak, akik gazdasági kockázatoknak vannak kitéve. A polgárság azonban nem tartja magával egyenrangúnak a fizettség fejében fellépő művészeket.” Wörner 2007: 385.

²⁹ Lásd például: Mozart, W. A.: *Don Giovanni*. Zongora átírat. Oper in zwei Akten. Deutsche Bearbeitung nach der Überlieferung und dem Urtext Klavier-Aszug von Kurt Soldan von Georg Schüneman. Edition Peters 11436. Leipzig, 324 p. Antiquar. 1945 után Pesten vásárolt kotta.

hírű) művész „árúvédjegy” (márka), akinek portréját természetesen nemcsak meg kell szerkeszteni, de a hírverést az „élménynek” és a sikernek is igazolnia kell.³⁰ Így válhat alkalmassá a művészek galériája az önállósulásra, és így tudja a művészet eszményi világa lassan elfedni az egész Európában megrongálódott hős- és királylistákat. A szerzők, sikeres zenészek, virtuóz játékosok személy szerint is a társadalmi emelkedés és a szalonok példamutató hősei.³¹ A szatmári helyettes történelemtanár polcán ebben az időben – a Napóleonnól, az „alulról jött nagyemberről” szóló kötetek kivételével – nem annyira a hadvezérek, államférfiak a mintaképek, hanem a lassan nagyjából egyenlő súllyal, az 1930-as évek végének rövid hadi konjunktúrás időszakában atyai teherviseléssel beszerzett kották, bennük pedig a nagy mesterek. Az átírók közt is találni híres előadóművészeket, ezek nevei a reklámban jószerevével elborították a szerzők neveit.

A „tömegesség” (és intenzitás) kétségtelen változás, amit a 20. század elején a már jó ideje rohamosan szélesedő kispolgári középosztály tömegarányaiiban kell elképzelnünk, és ekkor még nem jelentett feltétlenül minőségi romlást. A zeneszerzők többsége már zongoránál komponált, így a zongora mellett a „Kunstkenner”, a kottaértő műkedvelő is beavatottnak érezhette magát a magasabb zenei rítusba. Köztük volt a kolozsvári diák I. Tóth Zoltán is, aki a pályaválasztási kudarcok egymást követő sokkjából kissé magához térve publicistaként mutatkozott be. Bár nem ismerünk tőle sajtóban közölt koncertkritikát, naplójába többet is beírt, közülük az egyik szinte nyomdakész, szakemberű, technikai finomságokra utaló részletekben gazdag.³² A zongoraátíratok különösen gyors terjesztői voltak a nagyobb szabású, szimfonikus zenekarra írt

³⁰ Az élmény (!) és a rangsoroknak mintául szolgáló standard zenész névsor nagyjai fölött is van mágiikus hatású, emberfölötti, beethoveni magasság: „Nem tudok mindig vidám lenni, [...] gondokkal nem törődve élek ilyenkor egy nem létező világ számára, ahol minden sokkal szebb és jobb, mint a mi szomorú világunkban. Olyan fajta érzés ez, amelyet (mint) kis serdülő diák éreztem, mikor a zeneiskola százados vén vastag falai mögül alig átszűrődő klasszikus zenét hallottam. Azt hittem, hogy a sejtelmesen zengő hangok mögött örök, nem is emberi, hanem félisteni erők rejteznek. Ezért a legkiválóbb embernek feltétlenül a zeneszerzőt tartottam. Mozart vagy Beethoven nevének hallatára szent borzalom szállott meg, mintha mágiikus hatású, titkos szellemek jelentkeztek volna a lelki láthatáron. És így voltam még sok más dologgal.” „Naplómba 1936–1937”. Temesvár, 1936. január 1-én nappali levél, 1. (Kiemelés tőlem – T. Z.)

³¹ A kolozsvári bölcsész-teológus diák kedves, szignált és 1933. X. 27-ra datált, Budára is fölkerült könyve a „Karriérek”, benne Beethoven, Mozart, Liszt, Chopin, Bach, Verdi, Wagner, Haydn, Berlioz, Offenbach, Rossini, Gounod, Bizet, Erkel, Goldmark, Volkman, Reményi, Lehár, Hubay, Zichy és híres primások élettörténetei. *Híres zenészek (Karriérek)*. Karrierek Kiadóhivatala, Budapest, 1912.

³² Szakértőként így írt egy kolozsvári koncertről, akkor még a zenei tanulmányok folytatásának reményében: „Enescu francia vonókezeléssel, rövid csukló vibratóval játszik. Tónusát nem lehet a Telmányi-éval összehasonlítani. Főerőssége inkább a balkéz technika. Játékmodora meglehetősen nyugodt, meleg bensőséges tonust csal ki a húrok közül. Memoriája igen terjedelmes, tekintve, hogy 3 nap egymás után tart koncertet...” „Piroskönyv”. Napló. Kolozsvár. 1929. november 18. 14.

3. kép

Ingres rajza Niccolò Paganiniról 1819-ből

Forrás: Costin 1920: 80.

4. kép

Maximilian Costin fotója 1920-ból

Forrás: Costin 1920: 1.

műveknek, operáknak és versenyműveknek.³³ A szerzők gyakran maguk írták át darabjaikat, a kiadó és a megcélzott közönség igényei szerint könnyítve és népszerűsítve azt. Ha Fritz Kreisler utolérhetetlen volt is az Óceán mindkét partján működő átíró üzemével, a mi zeneszerzőink, így Liszt Ferenc, Hubay Jenő vagy Bartók Béla is a legnagyobb átírók között voltak. Egyrészt rászorultak saját, nagyobb hangszer-együttesre írt darabjaik népszerűsítésére, másrészt a tömegesebben használható polgári muzsikálás növekvő igényeiből származó jövedelemre. A 20. század első felében a társadalmi életnek úgyszólván minden mozzanatát kísérő ének és zene ezekkel a műzene-átíratokkal polgárosodik, majd szélesebben kispolgárosodik.

³³ Kókai – Fábíán 1961: 190. Muszorgszkij nagyon boldogan értesült arról, hogy Liszt Ferencnek 1873-ban Weimarban mennyire tetszett a *Gyerekszoba* című darabja. Muszorgszkij: „Hát még mit mond vagy mit gondol Liszt, ha meglátja a *Boriszt*, akárcsak zongorakivonatban is.” Egy-egy nagyobb szabású zenekari darab bemutatására és népszerűsítésére zongorán példa a lelkes Bartók Béla zongora-feldolgozása Richard Strauss *Hősi életéről*, amit zenész közönség előtt Pesten és Bécsben is eljátszott, vagy Bach *Korál előjátékának* Kodály általi hegedű-zongora átírata.

2. táblázat

*A Temesvári Konzervatórium decemberi és júniusi nyilvános meghallgatásain 1923–1929 között elhangzott vizsgadarabok szerzőinek játszottági sorrendje*³⁴

(A nevek és a darabok román átírással, francia hangnemekkel szerepelnek, mint a forrásban)

A szerző játszottságának gyakorisága	A szerző és a játszott művei
17	MOZART <i>Cuartet (sic!) cu pian Sol minor, Das Veilchen, Trio, Menuet, Quartet, Quartet in Fa maior, Concert Do major & a Concert Re major, Eine kleine Nachtmusik, Aria din Bastien et Bastienne.</i>
14	HAYDN <i>Trio re major, Trio in Sol major, Trio, Jahreszeiten</i>
12	BEETHOVEN <i>Ich liebe Dich, Rondo (Untereiner) Sonata in mi bem major, Quartet</i>
10	CHOPIN <i>Scherzo, Poloneza, Rondo, Sonata, Ballada, Fantasia</i> Impromptu
8	SCHUBERT <i>Am Meer, Sonatina, Impromptu, Am Meer, Quintet, Quartet</i>
6	BACH, J. S. <i>Preludiu și Gavotta, Fuga pian, Cromatische Fantasie und Fuge, Solosonata</i>
6	DANCLA ³⁵ <i>Air varié Solo hegedű</i>
5	GOLTERMANN ³⁶ <i>Concerto, Andante, Gavotte</i>
4	BLOCH ³⁷ <i>Romanza, Plainte</i>
4	CORELLI <i>La Folia, Concerto grosso pentru orchestră</i>
4	MENDELSON <i>Trio</i>
4	RIEDING <i>Romance, Vals, Concert</i>
3	RACHMANINOF <i>Prélude, Humoreske, Polichinelle</i>
3	directorul DRĂGOI ³⁸ (a Temesvári Konzervatórium igazgatója) <i>Suită română – Orchestra școlii. Doina</i>
3	SCHUMANN <i>Soldaten Marsch, Quartet</i>
2	SEITZ ³⁹ <i>Concert</i>
2	SITT ⁴⁰ <i>Trio Concert pentru două vioare și piano</i>
2	TARTINI <i>Concert hegedű-zenekar, Sonata</i>
2	VIEUXTEMPS <i>Fantasia Apassionata, Romanze „Elevul Toth Zoltán (sic!), acompaniat de Maria Untereiner”</i>

³⁴ Forrás: *Anuar (Évkönyv) 1923–1924; 1925–1926; 1926–1927; 1927–1928; 1928–1929.* Az 1924–1925-ös évkönyv hiányzik. Az első szám mindig az Imnul Regal. A nyilvános meghallgatások helyszíne a temesvári Sala Conservatorul, a Sala Teatrului comunal vagy a Sala Cercului Militar (a tiszti kaszinó) voltak.

³⁵ J. B. Charles Dancla (1817–1907) francia hegedűs, a párizsi Conservatoire-ban Baillot tanítványa, lásd később a Costin-táblát.

³⁶ Georg Edward Goltermann (1824–1898) német gordonkaművész.

³⁷ József Bloch (1862–1922) Huber–Gobbi–Volkman–Dancla tanítvány.

³⁸ Sabin V. Drăgoi (1894–1968) zenész, népzenekutató, 1925-től a Temesvári Konzervatórium igazgatója.

³⁹ Fritz Seitz (1848–1918) német hegedűtanár. „Tanulókonzerteket” szervezett.

⁴⁰ Hans Sitt (1850–1922) cseh–német hegedűpedagógus. A lipcsei konzervatóriumban szervezett „Populárkonzerte”-ket.

I. Tóth Zoltán temesvári muzsikuskévsora ca. 1929-ből⁴¹

1. Ludwig van(sic!) *Beethoven*; 2. Wolfgang Amadeus *Mozart*; 3. Mazas; 4. Dont; 5. Kreuzer; 6. Charles Doncla (sic! helyesen *Dancla*); 7. Ludwig Kayser; 8. Joseph *Bloch*; 9. Joseph *Haydn*; 10. Aloys Schmitt; 11. Emil Krause; 12. Guido Pogatschnigg;⁴² 13. Joseph (sic!) Händel; 14. Frederic *Chopin*; 15. Sans-Saëns; 16. Cesar Franc; 17. Peregrin Feigel;⁴³ 18. Meerts-Czerny⁴⁴; 19. Johann Sebastian *Bach*; 20. Filipp Emanuel Bach; 21. Ch. W. Schuck; 22. Ruffin; 23. Giordani; 24. Pergolesi; 25. Domenico Cimarosa; 26. Tartini; 27. Hummel; 28. Goldmarck; 29. Joseph Lachner (sic! 'c' áthúzva); 30. Richard Strauss; 31. Franz List; 32. Bellini; 33. Boildieu;⁴⁵ 34. Albert Lortzing; 35. Dworak; 36. Paganini; 37. Rohde;⁴⁶ 38. Vioutemps; 39. Wienawsky; 40. Tsaikowsky; 41. Rubinstein

A jól nevelt gyermek a „jó iskolában” és a zeneiskolában a klasszikus kánont sajátítja el. A klasszikusok, akik az arisztokrata udvarok és a nagypolgári szalonok kegyeltjei, egyben a polgári fölemelkedés történelmi hősei is. Ezt közvetíti látványban Maximilian Costin *Vioara* (A hegedű)-könyvének portréja Paganiniról és mellette a szerzőről készült, elszánt öntudatos háromnegyed alakos fénykép. Jogar vagy irattekercs helyett Paganini mintájára Costin is hegedűt és vonót emel jobbkezeivel. (Lásd 3. és 4. kép.)

A nagyok darabjai magaslatok, és már nem elég, ha a többre vágyó polgár számára a mű és a művész eredeti magas rangú közönsége garantálja minőségüket. Régebbi zenei lexikonokat és zenetörténeteket lapozgatva kiderül, hogy idővel előfordulhattak helycserék nemzedéki divatoknak megfelelően, amelyeket a piacon keresztül az egyre nagyobb hatalmú és a klasszikusok nemzetközileg is körülbástyázott kizárólagos kiadói jogainak birtokában nyilván a zeneműkiadók is tudtak irányítani. Emellett azonban minden iskolának kialakult a helyi arculata

⁴¹ Tóth Ilonka „Schulheft 1925–1926”, 22–23. A „Haushaltungsschulheft”-et receptfüzetnek is használták. A szorzásgyakorlatok között feltűnnek a zeneszerzők nevei is I. Tóth Zoltán gót és latin betűs német írásával. A zeneiskolai hegedűiskolákkal és a konzervatóriumi vizsgadarakokkal szemben ez valóban az akkori saját fontossági sorrendje lehetett, érettségire és lélekben már Kolozsvárra készülődése közben. Amint az írás rendetlenségéből és a hibákból látszik, mind a 43 nevet emlékezetből, szórakozásként írta le!

⁴² Pogatschnigg, Guido (1867–1937) egyházi karnagy, zeneszerző Budapesten Koesslernél, majd Regensburgban és a kalocsai főszékesegyházban érseki karnagy. Később római ösztöndíjas, 60 egyházi művét mutatták be Budapesten. 1908–1922 között a Temesvári Zeneiskola (konzervatórium) igazgatója és zongoratanára (I. Tóth Zoltán nővééréé, Ilonkái is!), szakvezető professzor. Temesvári szerzeményei: énekkari darabok (Szabolcska Mihály verseire): Dal a dalról, Ének a munkáról (utóbbival 1925-ben a hágai kórusversenyen I. díjat nyertek), két szimfonikus költemény: *Viforul* (A vihar) és *Decebal*. 1928-ban nyugdíjba vonult. Bartha (főszerk.) 1965: III. 133; I. 267; I. Tóth Zoltán hagyaték: Értesítők, lecke-könyvek, füzetek.

⁴³ 88. tétel a kottakatalógusban, lásd 1. melléklet.

⁴⁴ Meerts, Lambert (1800–1863) belga hegedűs és tanár. A lexikon szerint „Nagyértékű” hegedűiskola szerzője. Szabolcsi – Tóth (szerk.) 1930–31: 2. 117.

⁴⁵ Bioldieu, François Adrien (1775–1834) operaszerző Rouen-ban, Párizsban. „[A] restaurációs időszaknak megfelelően keresetlen, behízelgő melódiai.” Bartha (főszerk.) 1965: I. 267.

⁴⁶ Rohde, Wilhelm (1856–1928) német zeneszerző és hegedűművész, David és Schradieck tanítványa, dolgozott Chicagóban, Bostonban, Koppenhágában.

is, amely a hagyományaikból, a növendékek hozott műveltségéből eredő lehetőségekből, tanár-, kotta- és hangszerellátottságukból fakadt. Ahogy át kell öltözni egy új, választott társasági szerepben, és ennek megfelelően meg kell változtatni a beszédstílust, itt az alapfeladat közép-európai polgári műzenére váltani a hozott – ma úgy mondjuk – „hagyományosat”. Ezen belül tűnnek ki a „magas műveltség” rétegei, akcentusai, melyeket ebben az esetben a Temesvári Konzervatórium nyilvános vizsgakoncertjeinek műsora illusztrál. A játszott művek listája intézményi igényeket és egy, a növendékek átlagos haladásához mért teljesítményből felépült programot mutat, amit módunk van összevetni I. Tóth Zoltán érettségi kori, 1929-es, tehát a legnagyobb zenei „edzettsége” idején, még a továbbtanulás terveinek időszakában fejből összeállított muzsikuskévsorával. (Lásd 2. táblázat.)

A *baccalaureatus* (érettségi) előtt álló piarista növendék listája ez, aki nem hozott otthonról többszólamú házimuzsikán nevelt komolyzenei ízlést, a zeneiskolának viszont jó tanulója volt. A tízből hat – a kiemelt nevek – elég jó „találatnak” számít, tekintve, hogy a konzervatóriumban a hegedűn kívül más hangszeren is tanulhattak a diákok.

Az idealizmust mindenhol józan, türelmes módszeresség kíséri, mint a katalóguskészítésnél. A növendékhangversenyek műsorával közvetített műveltséghez nagyjából hasonló, de már itt is módszertani kották szerzői neveivel bővített névsort láthatunk. Konzervatóriumi előmenetelével, mint a piaristáknál is, kiharcolta a tandíjkedvezményt, ami nővéreinek nem sikerült.

A növendék „Elevul Toth” a maga jegyzékét olyan hegedűmesterekkel bővítette ki, akik a művészet hős-galériájából az első tíz közül hiányoztak volna: Boieldieu, Paganini, Rohde, Rubinstein, Tartini, Vieuxtemps, Wienawsky. Ahogy a művészi panteon nagyjaihoz fűződő viszonyát az átélés hitelesítette, mint későbbi történész szakmájában, itt is többet teljesít: az igénytöbbletet egy Bach-fiú, Philipp Emanuel képviseli.⁴⁷ Az 1937 nyári katalógus kottaszámra nézve első embere már az idősebb Bach, aki a 20. századi nyugati uralkodó osztály (elit) besorolásnak is kritériuma lesz.⁴⁸

A modern mesterek az iskolai műsorban sem jelentősek, I. Tóth Zoltán 1929-es kis névsorából azonban jellegzetes módon teljesen hiányoznak!

⁴⁷ A 1937 nyári katalógusban kottaszámuk: 9 J. S. Bach, 7 van Beethoven, 7 Tartini, 7 Wienawski, 6 Saint-Saëns, 6 Mozart, 5 Schubert. Első párizsi zenei otthonteremtő kotta-vásárlása: BACH, J. S.* *Sonates Pour Violon seul. Revision d'après la Notation de J. S. BACH par Paul LEMAITRE. Paris (A. DURAND&FLS, Éditeurs, Édition Classique A. Durand et Fils No. 9331.) 54 p. Prix net: 10 fr. (majoration compromise).*

⁴⁸ Pontosabban, ahol a műveltségnek műzenei elemei is „konstruálják” az önmagukban is „antagonizmusokat” hordozó társadalmi osztályokat. Az 1970-es évek végén közölte eredményeit Pierre Bourdieu, aki Bachot (a *Das Wohltemperierte Klavier*) is mutatónak használta a 40. oldali ábrákon, majd többek közt az „uralkodó osztályokon” belüli különbségek méréséhez. Ő az uralkodó osztályokba sorolta a „tanerőket” is: „Az életstílus antagonizmusa az uralkodó-osztályok szemben álló két pólusának valóban döntő, totális, a tanerők és a vállalkozók (a két kategória különösen alacsonyabb és középső rétegei) között, amelyeket ethnológiai értelemben két »kultúra« választ el.” (Bourdieu 1982: 40, 442.) Itt persze az ízlésről és nem a zenei tudásról, gyakorlatról van szó.

Látókörében a Temesvári Konzervatórium Maximilian Costin utáni új igazgatója, Sabin Drăgoi lesz az első, aki parasztzenevel foglalkozik. A temesvári vizsgaelőadásokon Bartók Béla *Gyermekeknek* (1908–1909) című zongoradarabjait játszották még. Mindkét szerző elkerülte növendékünket mind műfajban, mind hangszerben. A népi jelenség az ő társadalmi helyzeténél fogva sem volt még időszerű, hiszen csak kolozsvári diákként és Szabó Dezső irodalmi modorában találkozik majd vele. Régen őrizgetett „szentképei” közül (Gluck és Beethoven mellett) Bartók fényképét valószínűleg egy 1930-as budapesti utazás során vette a Rózsavölgyinél. Annak is van jelentősége, hogy a szeszélyesen művészi, bodor csokornyakkendős Bartók-kép az 1910-es nagy sikerű, párizsi *Festival Hongrois* alkalmával készült, ahol nagyjából mindenki ott volt, aki a 20. század eleji magyar zenében „számított” – Bartók ott román táncokat játszott.⁴⁹

I. Tóth Zoltán a Bach családdhoz élete végéig hűséges; igényességének forrását csak sejthetjük. A többszólamú házimuzsikát nem otthonról hozta, evvel találkozását az iskolában kell keresnünk, zenetanárainál, különösen hegedűmesterénél, Brandeisz Józsefnél, valamint a zongora és zeneelmélet tanárainál, Tolnai Bélánál. Amit I. Tóth Zoltán otthonról hozhatott, távolról sem egyöntetű. Benne volt a végvári néjje „paraszti” citerazeneje és az ugyanott iparos, kőművesmester nagybácsi ablaka alatt húzott falusi cigányzene, amit a növendék teológus unokaöcs I. Tóth Zoltán megfogalmazását idézve „elrántottak” egy névnap alkalmából. Kérdés, hogy a szigorú, puritán, tisztviselő atya, Tóth Benjámín és pénzügyér barátai, komái is úgy tartózkodtak-e a magyaros dalkultúrától, mint a fiú.

EMELKEDÉS ÉS HELYC SERÉK

Temesvár különös nemzetiségi képében az 1929/33-as válságig folyamatosan nőtt a középosztályi műveltséghez tartozó európai műzenét tanulók száma az általános középosztályosodásnak megfelelően. Számuk a magyar és román diákok esetében már az I. világháború küszöbén megkétszereződött – a németek szinte teljes fogyását, majd hihetetlen növekedését a zenetanuláshoz valószínűleg az átjárhatatlan államhatárok okozták. 1920/21-től a növendékek lecke könyvén román formában kellett felírni a neveket, és az órákat a magyar ajkú tanárnak a magyar diák számára is románul kellett tartania, bár egy-egy tanár – mint például Tolnai Béla, I. Tóth Zoltán zongora és elmélettanára – evvel nem sokat törődött. A nemzetiségek hatalmi helyzetének, középosztályosodásának arányai mindezek ellenére 1929-ig alig érintették a műzene és annak oktatásának etnikai karakterét.

A 3. táblázat egyes számadatainak értelmezéséről le kell mondanunk, a változás nagyvonalú irányai azonban valóságosnak tűnnek: különböző mértékben városiasodott, illetve polgárosodott csoportok láthatók benne a 20. század elején.

⁴⁹ Bónis 1972: 85.

3. táblázat

*A Temesvár Szabad kir. Város Zeneiskola tanulóinak nemzetiségi és felekezeti statisztikája, 1906–1929*⁵⁰

Tanév	nemzetiség (fő)					Összes diák	felekezet (fő)					
	Román	Német	Magyar	Szerb	Izraelita		Ortodox	Görög kat.	Római kat.	Evangélikus	Református	Mózes vallású
1906/07						38						
1907/08	4	37	58	3	34	136	6	1	91	2	2	34
1908/09	7	12	82	2	36	139	10	1	86	1	5	36
1909/10	9	22	74	3	39	147	14	1	86	5	2	39
1910/11	13	2	93	5	45	158	16	2	85	10	–	45
1911/12	15	9	74	5	78	227	16	1	119	13	–	78
1912/13	8	7	143	1	88	247	7	2	132	18	–	88
1913/14	22	7	141	1	94	265	18	5	132	16	–	94
1914/15	12	5	136	8	99	270	22	2	132	15	–	99
1915/16	22					266						
1916/17	10					280						
1917/18	24					528						
1918/19	36					582						
1919/20	37					768						
1920/21	48					513						
1921/22	80					428						
1922/23	186	128	112	1	123	543	187	3	219	3	8	123
1923/24	175	233	88	3	79	585	226	9	255	8	7	80
1924/25	183	129	98	12	56	494	188	6	227	9	7	56
1925/26	141	163	83	11	46	444	163	7	213	7	8	46
1926/27	121	183	57	13	42	416	110	11	237	10	6	42
1927/28	144	128	120	6	44	442	140	8	225	14	9	44
1928/29	153	123	75	4	32	387	170	7	170	18	10	32

Az általános tendenciának megfelelően a századelő teljes időszakában nőtt a növendékek száma a zeneoktatásban, a zeneiskola a városi köznevelés tipikus

⁵⁰ Az adatok forrása 1924–1925-ig: *Anuar (Évkönyv) 1924–1925*: 8. (*Statistica Elevilor Conservatorului din Anul 1906–1925*). Az egyes további évfolyamok adatai: *Anuar (Évkönyv) 1925–1926*: 13; 1926–27: 11; 1927–28: 10; 1928–29: 10. A román népszámlálási kategóriáknak megfelelően 1921-től külön tüntették föl az izraelita nemzetiséget és a „mózes vallást” (Mozaici). Mivel ilyen számlált adataik nem voltak, valószínűleg a felekezeti adatokkal tölthették meg a nemzetiségi oszlopot is. A sorok összegeit nem javítottuk.

kispolgári középosztályi oktatási intézménye volt. Az elit képzésben részesülő magántanulóknak, a szociálisan magasabb kategóriák képviselőinek is ugyanitt kellett vizsgát tenniük trimeszteres rendszerben téli és tavaszi bemutatkozáson, ha bizonyítványt akartak szerezni. A tehetségek, ha ambíciójuk és szerencsésük volt – hiszen az is kellett hozzá –, hamar kiváltak a közepesekre méretezett szorgalmi rendszerből és kirepültek a tekintélyesebb európai akadémiákra, híres mesterek keze alá. Történettanárunk, mint született és örökölt alkatában idealista jó tanuló, egy ilyen kiemelkedésben reménykedett.⁵¹

Temesvár „ipar-kereskedelem-forgalmi” helyzetén túl a magyar államon belül egyházi, közigazgatási, oktatási és ezek következtében művelődési központ is volt. Ehhez képest szerényen indult a városi zeneiskola működése a 20. század elején; bár nem csak az új, városi zeneiskolában folyt jelentős zeneoktatás, későbbi helyettes történettanárunk piarista gimnáziumában is volt egyházi és világi zeneoktatás, és itt nehéz körülmények között egy szépen fejlődő szimfonikus diákzenekar is működött. A háború előtt (!) a városi zeneiskolában kimutatható etnikai helycsere a zenetanulás arányaiban a német és magyar nemzetiségűek között érthető, de egyáltalán nem egyértelmű jelenség egy németes műveltségi formában meghonosodott művészeti ágban. A háború után a Román Királyság keretei között a zeneiskolában a korábbi egyértelműnek tűnő, szerény, de egyenletes magyarosodás – amely leginkább a német növendékek tényleges fogyása mellett tűnik ki – rejtélyes módon radikálisan visszafordul az 1920-as évekről szóló adatainkban. Nemcsak visszafordul, hanem bekapcsolódnak eddig a „magasabb rendű” műzenétől érintetlen (német) csoportok is, így a városban minden téren kisebbségi, református magyarok, köztük I. Tóth Zoltán. Ahogy a Magyar Királyságban a háború alatt megugrott a városba tömörült hivatalnok, értelmiségi, katonatiszti és városi politikai elit mellett az emelkedni vágyó alsóbb rétegek gyerekeinek száma a zeneiskolában, úgy tükröződött az uralomváltás a román növendékek arányán, bár a német felzárkózáshoz viszonyítva mérsékeltebben. A változások változásokat követtek, s a tanári szakmákba, a feltörekvők nevelésébe már itt is bekerültek – a hivatás elnöiesedése mellett – az úgynevezett népi származású tanárok. I. Tóth Zoltán valószínűleg a román Sabin Drăgoi professzor személyében és működése során találkozott először a „népzenével”. Drăgoi, a műzenével is komolyan foglalkozó népies értelmiségi I. Tóth Zoltán kottái közt is megjelent a népies művészeti stílussal, amely – mint a három ízben is játszott *Román szvittel* láttuk – az iskolai bemutató koncerteken is szerepelt.

⁵¹ „Egészen bizonyos, hogy az érvényesülés tehetsége és tudománya hiányzik belőlem. Tapasztaltam ezt a középiskolában, majd a zeneiskolában. Azzal a tudással, amellyel rendelkeztem, már rég nagyobb feltűnést kelthettem volna. De megmaradtam a hamu alatt szunnyadó paráznak. Igaz, hogy Goriantz felfedezett az év végén, de akkor már nem lehetett semmit sem produkálni. A következő év már biztosan meghozta volna a siker gyümölcsét, de a sors által Isten más felé vezérelt. Itt aztán tovább is szunnyadó paráznak kell maradnom.” „Piroskönyv”. Napló. 1929. november 24. 34–35. Doro Goriantz a Temesvári Konzervatórium fiatalabb gondokatanára, a Konzervatórium zenekarának vezetője volt („conducător de orchestri conservatorului”).

Az előző század óta a bevándorlásból magyarosodó és szerényebben románosodó bánsági német fővárosban a zeneiskolai hallgatók nemzeti és vallásfelekezeti összetétele meglepő helycseréken ment át e jellegzetesen a társadalmi közép felé tartó kulturális területen. Ezek a jelenségek, például az eredetileg magyar nyelvű iskola németesedése, alig csillapodtak a gall (francia) abszolutizmus keleti stílusú román nyomása alatt. Mindez egy roppant dinamikus korszakban történt, amelynek energiáit jelentős részben felőrölték a kívülről, a nemzetközi politika felől emelt gátak, belülről pedig a kiegyenlítetlenül maradt erőviszonyokból eredő elnyomó és védekező erőfeszítések.

Evvel párhuzamos, de talán ennél is mélyebb szerkezeti átalakulásról beszél a tanulók nemi összetételében megmutatkozó igen jelentős változás. Az 1907 és 1911 közti tanévekben a tanuló lányok száma és aránya egyenletesen nő, az 1910-es években pedig megugrik és a háborúig tart 30–40 fős többségük (4. táblázat). A már a 19. században indult előretörésben nem csak a polgárlányok művelődése és kedvtelése jelentkezett, hanem a polgári emelkedés mellett a női kereseti kényszerekre és lehetőségekre való józan felkészülés is. A zenében képzett lányok közül nem egy segített be továbbtanulási költségeibe többek közt házi zenetanítással, korrepetálással. A számok a pedagógia elnöiesedését is mutatják, a zeneiskolában is egyre több a tanárnő (5. táblázat).

Az 1914/15-ös tanév után egy ideig nincs adat, így meglepő a következő ismert létszámadatokig bekövetkező változás. I. Tóth Zoltán 1929-ig volt növekedése az intézetnek, s évkönyveinek a temesvári padlásról kimentett kötetei szerint a fiúk számának több mint százszázalékos fölénye állandósult az 1920-as években.

4. táblázat

A fiúk és lányok száma a Temesvári Városi Zeneiskolában

Tanév	1907/08	1908/09	1909/10	1910/11	1911/12	1912/13	1913/14	1914/15
Fiúk/lányok	77/59	76/63	73/74	72/86	97/130	100/147	110/155	116/154

Tanév	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29
Fiúk/lányok	282/161	368/217	303/192	303/192	271/145	303/192	303/192

Forrás: *Anuar (Évkönyv)* kötetek.

5. táblázat

A tanárok és tanárnők száma 1924 és 1929 között a Temesvári Zeneiskolában

Tanév	Kinevezett férfi tanár	Kinevezett tanárnő	Ideiglenes férfi tanár	Ideiglenes tanárnő	Összes férfi tanár	Összes tanárnő	Tanárok összesen
1924/25	–	–	–	–	12	6	18
1925/26	6	4	6	4	12	8	20
1926/27	6	5	6	3	12	8	20
1927/28	9	7	3	–	11	7	19
1928/29	7	7	3	1	10	8	18

Forrás: *Anuar (Évkönyv)* kötetek tantestületi névsora.

A háború után megindul az alapítói, a régi Magyarországról még Major Gyula által a zeneiskola alapításkor ide verbuvált, Európát járt nemzedék lassú kikopása. A nyugdíjba vonuló „nagy mesterek” helyére az évkönyvek tanárnév-sorainak tanúsága szerint már fiatalabb román tanárnők kerültek.

A ZENEISKOLAI KOTTA

A kottakiadás jelentős és viszonylag biztos üzleti területe volt a zeneiskolai kotta. Az 1937-es nyári jegyzék 248 címéből 29 volt hegedűiskola, bár nem történelem-tanárunk hegedűiskolai korszakából. A középosztályba emelkedés egyik lehetséges jelképe, a polgári műzene ismeretének kapui vagy inkább zilipei a zeneiskolák voltak, amelyekben a tanárok egykori mestereik révén garantált színvonalat kínáltak. A mester-tanítvány kapcsolatok szálainak többsége nemcsak eszmei, hanem valódi is volt, és a tanítványok a temesvári, volt szabad királyi városi zeneiskolából is eljuthattak legalább a pesti Zeneművészeti Főiskoláig, ebben az időben hegedűsként Hubayhoz. A zeneiskolákban váltak a legendák élő mesterekké, és működött egy évszázados márkajelző gyakorlat a zenemesteri láncolatokban.

A katalógusból kirajzolódó társadalmi térképen ezen a ponton látszólag megszakad a szerkezeti szálakhoz vezető kották sora. I. Tóth Zoltán jó szokása volt, hogy kottáit – miként könyveit is – ellátta névalírással (illetve névírásokkal) és gyakran vásárlási dátummal is. A névírások kifejezés azt jelenti, hogy volt egy egyszerűbb, azonban szintén jól kidolgozott szignatúrája és evvel egy időben, még Temesváron kialakított egy formabontó művészi kézjegyet is. A legrégibb szignált és 1928 márciusára datált kotta egy népszerű, de nem iskolai, legfeljebb vizsgadarab, Tartini sokszorosán átírt 10. g-moll szonátája.⁵² A Louis Köller-féle *Klavierschule* mellett ez is kezdő műkedvelőknek szánt valódi iskola-kotta volt, amely Budára is átkerült, a katalógus címei közt azonban nem maradt fenn. I. Tóth Zoltán iskolakottáinak nagyobb részét a zeneiskola könyvtárából kölcsönözhetette, így a saját kotta az azokon túlmutató művészi vágyait szolgálta. Az elszánt zenei készülődés éppen csak elkezdődött ebben az 1929-es érettségi előtti két esztendőben. Időben is szétszórt megjegyzésekből, kis történetekből kiderül, hogy ekkor még valószínűleg föl sem merült benne a kolozsvári román bölcsészkarri vagy a teológiai továbbtanulás. Az aggódó szülőket, mint később naplójában elmondta, sikerült meggyőznie a zenei pálya rendes, tisztességes voltáról. A humán gimnáziumbeli eredményein is meglátzott a zenei „pályairányultság”: a megbízható, jó tanuló és korábbi osztályelső piarista diák gimnáziumi bizonyítványai romlani kezdtek és egy jó közepes érettségivel zárultak. A hegedű mellé viszont két évig felvette a zongora szakot is. Az említett saját Tartini-kotta apja gesztusa lehetett családi házuk építése befejezésének nem kis

⁵² Kottakatalógus 204-es tétel (1. melléklet). TARTINI Giuseppe * *Sonate X. G moll* (D. Alard-Fr. Meyer) H-Z Schott Einzel Ausgabe, 02739, 02740; *SIGNO & dátum* „928. III.30.” MORA-VETZ Musikalienhandlung, Timișoara.

terhei mellett, mutatva, hogy zenei pályaválasztási szándékát a rossz napokban is támogatta és biztatta.

A zeneiskola – ha a polgári normák szerint jól működött – szemléleti módot, sőt, világnézetet közvetíthetett, távol a politikától, a mindennap megélt beolvastó erőszaktól megrontott világtól, saját hősökkel, erényekkel (néha a felhők fölött), az alkotók (Schaffenden), művészi lángelmék harmóniateremtő eszmei magaslátában. Persze itt is voltak rangsorok és genealógiák.

A HEGEDŰ MESTEREI LESZÁRMAZÁSÁNAK SZINOPTIKUS TÁBLÁJA

A gyakorlatiasan megszerkesztett zeneszerzői és előadói tekintélyeket a tanárok közvetítették a mester és tanítvány láncolatban. A katalógus hegedűiskolái jellemzően a tekintélyesebb konzervatóriumok és zeneakadémiák szólistaként is sikeres oktatóinak sikert ígérő munkái, melyek a tanuló zenésznek is ígéretet jelentettek, ha nem is a pódiumra, de legalább egy jobb városi zenekari vagy iskolai állásra, és arra, hogy birtoklójuk biztosan kitűnhet a társaságban imponáló tudásával. I. Tóth Zoltán ennél azonban még szatmári tanársága idején is egy kicsit magasabbra vágyott: zenészi pályát remélt. A pódiumsikert már 1926-ban és 1927-ben megízlelte két iskolai koncerten,⁵³ és anélkül, hogy hajászta volna, mindig szabadkozva, de azért learatta a sikert és mindenhol nevezetessé és kedveltté tette magát szerepléseivel. Sikereit több-kevesebb gondossággal fel is jegyezte és barátainak szóló számos levelében is beszámolt róluk. A zenével szerzett és támogatott társasági kapcsolatai egy külön fejezetet érdemelnek.

A mesterláncolattal kapcsolatban azonban még a konzervatóriumban meg kellett ízlelnie a kudarcot is, ami jellegzetes módon csak elszántságát erősítette; az is lehet, hogy a kudarc ellenhatásaként erősödött meg zenész hivatástudata. Kolozsvári diákként 1932-ben, majd Szatmáron 1936-ban a papi és történelem-tanári pályából való kiábrándulás idejére már lejjebb is adta volna: ha nem is egy zenekar vonóskarában a sokadik (behívott) hegedűsi posztig, de az „operaházi koncertmesterségig”.⁵⁴

⁵³ 1926 és 1927 decemberében két sikeres zeneiskolai szereplése volt az évkönyvek szerint. 1926. december 12-én az *Audiația elevilor din Decembrie 1926* című rendezvényen a *Sala Conservatorului Comunal*ban a program: „1. Vieuxtemps: Romanze. Elevul Toth(sic!) Zoltán, acompaniat de Maria Untereiner.” *Anuar (Évkönyv) 1926–1927*: 17. 1927. december 18-án pedig a 7. szám: „Leclair: Sarabande et Tambouriu. Elevul Toth Zoltán (Clasa Prof. Brandeisz I.)” *Anuar (Évkönyv) 1927–1928*: 19.

⁵⁴ „Jövöm elé kérdően tekintek. Ma mondtam, hogy szívesebben lennék operaházi koncertmester, mint tanár.” „Piroskönyv”. *Napló. Kolozsvár, 1932. október 24. Hétfő, 245.* Egy évvel a kottakatalógus írása és a párizsi út előtt egy szatmári rémálma: „...a történelmi kutatás területén egészen biztosan használható elem lennék. [...] Ha ebben az irányban nem boldogulok, az újságírással próbálkoznék meg. Mert a tanárság mellett hegedű órákat adni, véleményem szerint még sem az hozzám a legméltóbb sors. Ezt teszi Franci bácsi, Leitner János és sokan mások, kiknek a lélek útjairól hajnali derengéseik sincsenek.” „Piroskönyv”. *Napló. Szatmár, 1936. január 9. 343.*

A képzett zenész hangszere és műfaja nagy mestereinek leszármazottjaként tekinthetett magára. A Temesvári Városi Zeneiskola jó iskola lehetett, ahová Major Gyulának, az alapító igazgatónak 1906-ban több Európát járt mestert is sikerült megnyernie a zene emelkedett szellemében, olyannyira, hogy ennek lendülete még a háború után, az első román igazgató, Maximilian Costin alatt is kitartott, körülbelül 1923-tól 1925-ig.⁵⁵ Costin volt az első román tanár, aki nem – vagy nem csak – a román impérium képviselőjeként jelent meg a diákokkal szemben, és a nemzetek fölött álló zene szellemében emlékezett meg a magyar iskolaalapítókról a konzervatórium évkönyvében. Érdekes a 14-15 éves I. Tóth Zoltán érzékenysége, amivel ezt a halvány szellemi nyomot megérezte és meg is őrizte magának. A könyv- és kotta-szegénységben, amiben a Tóth család a válság előtt élt, feltűnő Costin két román nyelvű könyve: a Bukarestben 1920-ban megjelent *Vioara* (A hegedű) és Berlioz Beethoven-könyve Costin román fordításában.⁵⁶ *A hegedű* című könyv a hangszer és a hegedűsök európai történetét lexikálisan bemutató, szép kivitelű, bár nem tudományos igényű tankönyv, talán diplomamunka, sok képpel és ábrával, amelyek közül itt a hegedűs mesterek „szinoptikus” leszármazási ábráját használom fel. Ha Costin csak Bukarestben végezte tanulmányait, ott is a francia szellem (divatja) dominált; bibliográfiája összesen 26 tételből áll, s ezek közül „csak” 12 német, a legújabb munka pedig 1916-os megjelenésű.⁵⁷ Ezek nem csak I. Tóth Zoltánnak, a kis diáknak, de a későbbi történészeknek is nevezetes emléktárgyai voltak, és Budára is fölkerültek.

Az ábra lényegében minden honorácior szellemi pálya és művészeti „mesterség” hagyományos mintasémája. Írója valószínűleg máshonnan merítette könyve nyomtatott kiadása számára. Mondandója, hogy a megfelelő, ismert (híres) mester-tanítványi kapcsolat a garanciája a művészeknek, mint a régi céheknél, ahol nem lehetett az utcáról jönni jó ajánlás nélkül. A mester garanciája régebben a magas rangú udvar vagy székesegyház volt, ahova zenészként tartozott, később ezt a szerepet vette át a konzervatóriumi tanárság, díja pedig – természetesen – a művelt polgári kor egyik legnagyobb tőkés üzletében, a kottakiadásban való kedvező részesedés lett.

Későbbi szatmári helyettes tanárunk helyét (hegedűsi „leszármazását”) keresve, Costin szinoptikus tábláján elindulva a 17–18. század fordulójánál a Bassanival kezdődő vonalat kell követnünk Somis és Pugnani mestereken

⁵⁵ Maximilian Costin igazgató a *Conservatorul din Timișoara* című bevezetőben azt írta az 1906-ban a Major Gyula által alapított, 1907 januárjában megnyílt városi zeneiskoláról és az első évkönyvről, hogy „...characterizând bunele intenții de fraternizare prin artă între naționalitățile statului maghiar.” (Az iskolát „a művészetet keresztül a magyar állam nemzetiségei barátságának /testvériségének/ jó szándéka jellemezte.”) *Anuar (Évkönyv)* 1924–1925: 3. Costin 1926-ban már a Marosvásárhelyi Zeneiskola igazgatója volt. *Anuar (Évkönyv)* 1925–1926: 8. „Costin numit director la Conservatorul din T-Mureș.” (Nem találtam róla semmi továbbit a lexikonokban.)

⁵⁶ Costin 1920. A másik könyv, Berlioz Beethoven szimfóniáiról írt könyvecskéje, amit Costin franciából fordított: Berlioz (é.n.). Mindkettő ugyanannál a bukaresti Viața Românească kiadónál látott napvilágot, de utóbbi rossz papíron, rossz kivitelű népszerű zsebkönyvként.

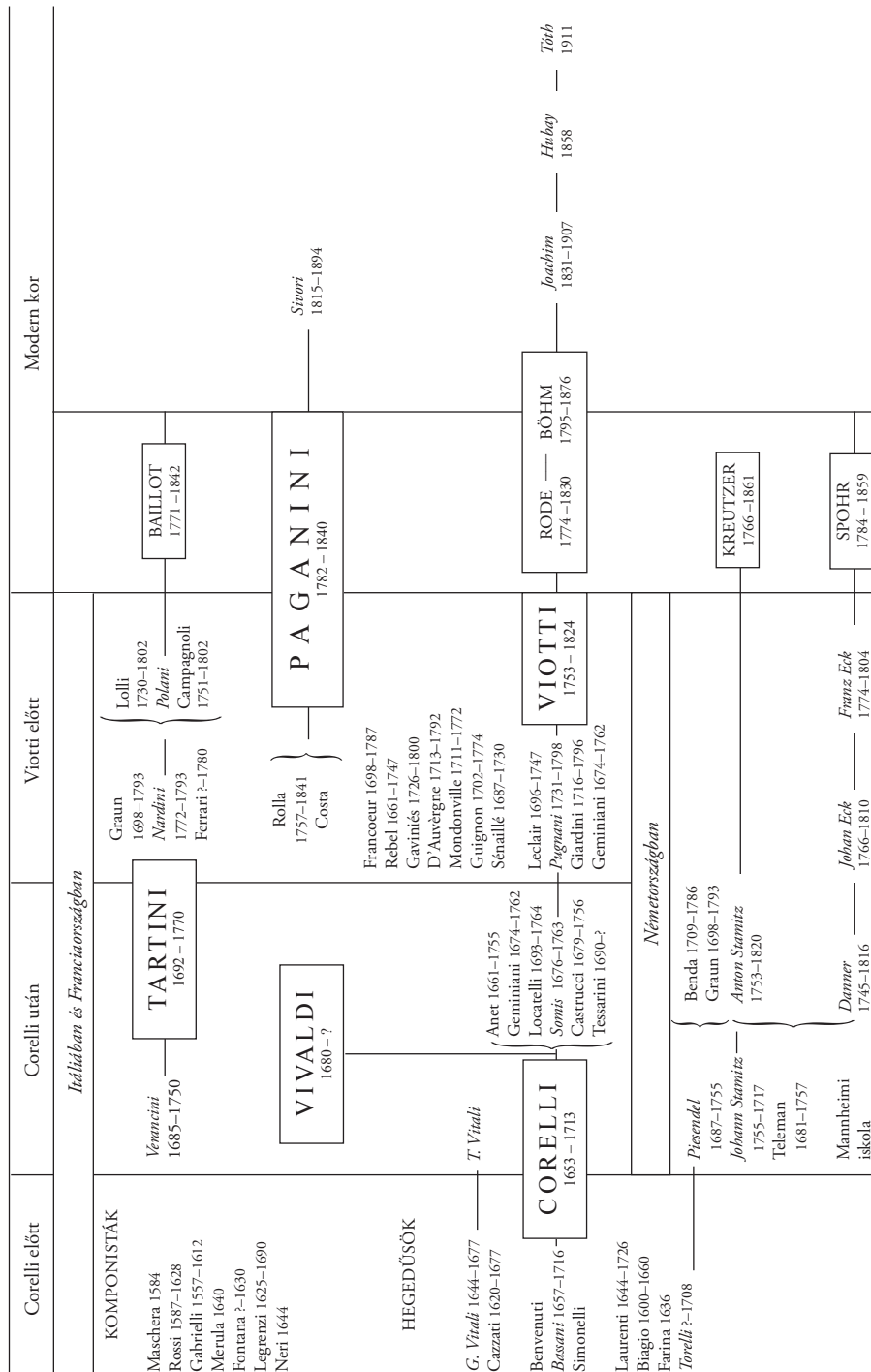
⁵⁷ Costin 1920: 155.

át a nagy korfordító hegedűs Viottihoz, aki a 18. század végéig elindította az olasz zenén túlmutató irányzatot a Rode (1774–1830) és Böhm (1795–1876) „kimenet” felé. A sor a táblán már nem látható német iskolákhoz, egyenesen Joachim Józsefhez vezet, akinek a Temesváron szolgáló nagy tekintélyű professzor, a biharnagybajomi körorvos fia, Tomm Béla „kedves tanítványa volt”. Tomm játékkára azonban valószínűleg pesti mestere, Hubay Jenő stílusa tette a nagyobb hatást, amit Brandeisz József közvetítésével még I. Tóth Zoltán párizsi hanglemezéről is felismerni. A hosszú genealógia végén kellene ugyanis keressük Tomm Béla „legjobb magyar tanítványát”, Brandeisz József hegedűtanárt, I. Tóth Zoltán mesterét. Az ifjú úgyszólván minden mesterének, majd román professzorainak is kedves tanítványa volt. A felső évfolyamokban szigorú hegedűmestere, a Corellitől Hubay Jenőig, majd Joachimig vezető láncolat képviselője, a Hubay-tanítvány Tomm Béla tanítványa, Brandeisz József. Be is mutatta I. Tóth Zoltánt a saját, az iskolában és a városban is nagy tekintélynek örvendő mesterének, a konzervatóriumi hegedű szak alapítójának, tekintélyes vezetőjének, az éppen 50 éves „öreg Tomm tanár bácsinak”. Ez a bemutatás azonban nagyon jellegzetes viszonyok közt⁵⁸ kudarccal végződött. Pedig Tomm Béla lehetett volna az ajánló mestere – például régi szokás szerint – egy támogatásra felkért vagyonos csoporthoz. Hasonló szervezésben, más tehetség segítségével I. Tóth Zoltán apja, a temesvári reformátusok gondnoka is részt vett. Tomm mester, aki vezető személyisége volt a temesvári zenekarok koncertéletének, és társasági rangjában egy magasabb quartett alapítója volt, talán még nyilvános koncertekkel is támogathatta volna tanítványa növendékét. Talán, ahogy az „igazi nagyok”, mindez biztosíthatta volna I. Tóth Zoltán kolozsvári zenetanulmányai idejére költségei nagyobb részét, s nem kellett volna a királyhágómelléki püspökséggel (a „nagyváradai bizánccal”) bajlódnia.

Mindez Temesvárott történt, egy nemrég még rohamosan iparosodó, a munkásbevándorlás mellett magyarosodó és románosodó, bánági német volt szabad királyi város zeneiskolájában, amelynek neve 1920-tól Conservatorul Comunal (sic!) Timișoara, ahol Bartókhhoz és Kodályhoz hasonlóan német mesterek (Koesler, Hubay) műhelyében képzett tanárok tanítottak. A német polgári „komolyzenei” nagyüzem ezen szerkezetébe emancipatorikus komolysággal illeszkedtek a közép-európai nemzeti iskolák: Dvořak vagy Erkel.

⁵⁸ „Anghelescu betetőzte iskolapolitikáját a középiskolai törvényjavaslattal [...] Anghelescu a középiskolában erkölcsi nevelés helyett óriási tananyaggal és hat nyelvvel tömte a tanulókat; az iskoláztatást kizárólag állami feladatnak tekintette, az egyházi iskolákat magániskolákká fokozta le; az iskolát a románosítás eszközeként használta fel; az oktatásügyet centralizálta; a kinevezések és beiratkozási kérések feletti döntést a minisztériumra bízta; egységes középiskola-típust állított fel; a tanárokat a román nyelvtudás ellenőrzésének címén zaklatásoknak tette ki; a bakkalaureátust idegen tanárok előtt tette le a tanulókkal, ahol több tárgyból mindenkinek románul kellett vizsgáznia; a magyar iskolákból kizárta a »román-gyanús« tanulókat; az iskolák nyilvánossági jogának elnyerését körülményes formaságokhoz kötötte. Ezzel az iskolapolitikával szemben, mely a múlt megbosszulásából indult ki, hiábavaló volt minden érvelés a szenátus túlfűtött levegőjében.” Mikó 1941: 75.

A hegedű mesterei leszármazásának szinoptikus táblája (Costin 1920: 163.)

FORRÁSOK

- I. Tóth Zoltán (1911–1956) történész, egyetemi tanár rendezés alatt lévő irathagyatékából:
 Értesítők, leckekönyvek, füzetek.
 Inokai Tóth Zoltán kéziratos kottakatalógusa Temesvárról, 1937 nyara.
 Kodály Zoltán: *Adagio*. Egy oldalas kéziratos hegedűkotta.
 „Menekülés Párizsból”. (Kézirat) 1939.
 Naplók, jegyzetek.
 „Naplólevél”.
 „Naplómba 1936–1937”.
 „Piroskönyv.” Napló. 1929. XI. 15. – 1937. IV. 16. 394 oldal.
 Tóth Ilonka „Schulheft 1925–1925”.
- Tóth Éva „Magam eveztem, ahogy bírtam.” Interjú, 1974. december. Készítette Tóth Zoltán (*1943)

Anuar (Évkönyv): Anuar pe anul scholar 1924–1925, 1925–1926, 1926–1927, 1927–1928, 1928–1929. Timișoara.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Bartha Dénes (főszerk.) 1965: *Zenei Lexikon*. 1–3. kötet. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Berlioz, Hector (é. n.): *Sinfoniile lui Beethoven*. (Traducere de Maximilian Costin.) Viața Românească, București.
- Bíró Sándor 2002: *Kisebbségben és többségben. Románok és magyarok 1867–1940*. Pro-Print, Csíkszereda.
- Bónis, Ferenc 1972: Béla Bartók. His Life in Pictures and Documents. Corvina Press, Budapest.
- Bourdieu, Pierre 1982: *Die feinen Unterschiede. Kritik der gesellschaftlichen Urteilskraft*. Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main.
- Costin, Maximilian 1920: *Vioara. Maestrîi și arta ei. Cu 2 planșe, un tablou sinoptic, un index alfabetic și 91 ilustrații prelucrate de A. Poitevin-Scheletti*. Editura „Viața Românească”, București.
- Grunsky, Karl 1914: *Musikgeschichte seit Beginn des 19. Jahrhundert*. (Zweite Auflage.) Band I–II. G. J. Göschen'sche Verlagshandlung G.m.b.H., Berlin – Leipzig.
- Kodály Zoltán 1954: *A zene mindenkié*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Kókai Rezső – Fábíán Imre 1961: *Századunk zenéje*. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest.
- Major Bálint 1897: *Tisza-Nagy-Rév község történelmi múltja édes hazánk ezer éves fennállása emlékére*. (Összegyűjtötte és megírta Tisza-Nagy Réven Major Bálint m. kir. postamester.) Csanády József Könyvnyomdája, Kunszentmárton.
- Mikó Imre 1941: *Huszonkét év – Az erdélyi magyarság politikai története 1918. december 1-től 1940. augusztus 30-ig*. A „Studium” kiadása, Budapest.

- Riemann, Hugo 1922: *Handbuch der Musikgeschichte*. (Max Hesses Handbücher, 2.)
1. Theil: *Geschichte der Musikinstrumente und Geschichte der Tonsysteme und der Notenschrift*. Max Hesses Verlag, Berlin.
- Szabolcsi Bence – Tóth Aladár 1930–1931: *Zenei lexikon. A zenetörténet és zenetudomány enciklopédiája*. (1. kiadás) Győző Andor kiadása, Budapest.
- Ujfalussy József 1970: *Bartók Béla*. (2. javított kiadás) Gondolat, Budapest.
- Weis István 1930: *A mai magyar társadalom*. Magyar Szemle Társaság, Budapest.
- Wörner, Karl H. 2007: *A zene története. Tankönyv és kézikönyv egy kötetben*. Vivace Zenei Antikvárium és Kiadó, Budapest.

5. kép

I. Tóth Zoltán szignói

1. melléklet

Inokai Tóth Zoltán kéziratos kottakatalógusa Temesvárról, 1937 nyara

Kövér (bold) szedésű adatok (a hosszú katalógusszám után) a laza szerzői ábécérendbe szedett címek arab és római sorszáma után **a cédula-katalógus eredeti szövege (római számmal XIV db később előkerült számozatlan cédula)**

*a 91 kotta amelyek 1949, az áttelepedés után Budán volt

Egy szólam ☺; két szólam ☺☺

Az 1937. évi nyári katalóguson megjelölt hangszer-szólam: H=hegedű, Z=zongora, É=ének, O=orgona

SIGNO, v. SIGNATURA (I. Tóth Zoltán kézjegye, aláírás sokszor dátummal): 'S' a kottán kinn/benn (Signo lehet a kotta több helyén)

'T' = hegedűiskola/tankönyv

'u' = itt is német (gót), ☺

Sabin Drăgoi,⁵⁹ Brandeisz János, Hoós János, Tamm Béla I. Tóth Zoltán zenetanárai + Erdélyi Fiatalok

⁵⁹ Sabin Drăgoi (Marosszeleste, *Seliște*, Arad m. 1894 – 1968. dec. 31.) román zeneszerző, népzenekutató, Iași, Kolozsvár konzervatórium, Prága zeneakadémia. 1925–1926-tól a temesvári Konzervatórium igazgatója (nem 1938-tól!). Hoós János, I. Tóth Zoltán hegedűtanára, Drăgoi tanítványa volt. Zeneszerző, 4 opera!, zongoraverseny, misék, kamarazene, kórusok, filmzene. Népzenei gyűjtemények: 1928-ban Enescu-díj, 1933-ban a Román Akadémia „Năsturel” díja. Népdalgyűjtemények *Monografia comunei Belint, 303 Colinde*. A Temesvári Városi Zeneiskola, „Konzervatórium” igazgatójaként zeneelmélet-, szolfézs-, összhangzattan- és zeneszerzéstanárral („*teorie și solfegeii, armonie, compoziție*”), a felső osztályok „professzora”, tanára volt. Az 1960-as években a bukaresti Folclor Intézet igazgatója.

1. **ALARD Delphin* Op. 41. 24 Etudes Caprices I–II. (Max v. Herold) H. Universal E. 6162/a**
ALARD Delphin* ☺ 2 *temesvári S.*,⁶⁰ 24 Etudes Caprices Op. 41. **Violon seul** Cahier I–II. (Revue et doigtés par Max v. Herold) H. **31 p.** Universal-E. 6162/a
2. **ALBUM** Classique Pièces célèbres des grands maîtres transcrits pour Violin et Orgue Par G. Zonger. Vol. I I. Op. 11. H–Orgona H. Litolf 2311.
3. **ALBUM HUBER** (Jenő) 101 magyar népdal; Dalok; Slágerek egybekötve É–Z
4. **D’AMBROSIO** Romance Op. 9. H–Z Gebethne & Wolf, Varsó
5. **BÁTOR** Szidor Op. 77o Vingt maceaux I.füzet(1–10.); Rózsavölgyi Album 1922. Karácsonyi dalok. (*német*); Dalok; Könnyű zongora darabok Z–É
6. **D’AMBROSIO Concerto H moll Op. 29. 173, 18**
7. **BALÁZS Árpád nótái 1. Nézlek, nézlek; 2. Megígértem, megfogadtam É–Z Bárd Ferenc és Testvére 824. Kk. duplum**
8. **BACH J.S. Englische Suiten (Julius Röntgen) Z Universal-Ed. 326**
9. **BACH* Konzert No. II. G dur (Petri) H–Z Universal 702**
BACH, J.S.(1685–1750)* ☺²⁹, S. 937. V.12. Konzert No. II. G dur (Petri) **7 p.** Universal Ed. **702** Violino-piano(H–Z) 19 p.+Violino principale. Universal Ed. **702a**
10. **BALÁZS Árpád Ötödik Nótáskönyve É–Z Rózsavölgyi 4412**
11. **BACH-Hubay* Sonaten I. H Universal 6976**
BACH-Hubay* (Les chef-d’ oeuvres de l’art du Violon) 2 *temesvári S.* Sonaten I. *Violin Seul* **25 p.** SIGNO: dátum nélkül. Universal Ed. 6976
12. **BACH-Hubay* Sonaten II. H Universal 6977**
BACH-Hubay* ☺ (*Les chef-d’ oeuvres de l’art du Violon*) 2 *temesvári S.* Sonaten II. **Violin Seul** **36 p.** Universal Ed. Wien 6977 SIGNO. dátum nélkül MORAVETZ zene-műkereskedés TIMIȘOARA, 20 lei
13. **BACH J. S. Wohltemperiertes Klavier I. (J.Röntgen) Z Universal-Edition 1547**
14. **BACH J. S. „Wohltemperiertes Klavier” 48 Preludium és fuga(sic!). I. (Bartók) Z Rozsnyai 246**
15. **BACH J. S.* Zwei und Dreistimmige Inventionen (Julius Röntgen) Z Universal-Ed. 324 (1917?)**
BACH J. S.* ☺ *köve* Zwei und Dreistimmige Inventionen (Julius Röntgen) **csak Z! 63 p.** Universal-Ed. 324 Dsc?
16. **BACH J. S. 'T'. 12 könnyű kis zongoradarab (Bartók Béla) Z Rózsavölgyi 3681**
17. **BACH J. S. 15 válogatott kis preludium (Szendy Árpád) Z**
18. **BÁRD F.** Karácsonyi album Z–É Bárd F. 3093 1932–33
19. **BARTÓK-Szigeti* Ungarische Volksweisen I–II. H–Z Universal-Ed. 8784**
BARTÓK Béla-Szigeti Jozsef* ☺☺ 3 *temesvári S.* dátum nélkül Ungarische Volksweisen I–II. **Violino-Piano**, (*Transkripzion für Violine und Klavier von Joseph Szigeti*) **H–Z 13 p.** Copy. 1927 Universal-Edition Wien 8784.
BARTÓK-Szigeti 3 *temesvári S.* Ungarische Volksweisen I–II. **Violino** (*Transkripzion für Violine von Joseph Szigeti*) **5 p.** Universal-Edition Wien 8784a
20. **BAYER Josef Csárdás aus dem Ballet Die Puppenfee Z Aug. Cranz, Hamburg 28859**
21. **BEETHOVEN Frühlings Sonate Op. 24. H–Z, a zогoraszólam hiányzik. Anton J. Benjamin 5904**
22. **BEETHOVEN* Hegedűverseny Op. 61. (Hubay Jenő) Rozsnyai 1352**

⁶⁰ A kottákat védő papírkötés Tóth Benjamin pénzügyi vágóállatkiviteli táblázatából való.

- BEETHOVEN**, Ludwig van* ☺ 2 S. *Bp. '930.IV.19. Hegedűverseny* Op. 61⁶¹
Violino Rozsnyai Károly 1352. sz. **20 p.**
23. **BEETHOVEN* Op. 61 Hegedűverseny (Hubay Jenő) Rozsnyai 1352. sz.**
 BEETHOVEN, Ludwig van ☺☺ *Hegedűverseny* Op. 61 (Mit Vortragzeichen und Fingersätzen versehen von Hubay Jenő) **Violino-Pianoforte 39 p.** Rozsnyai 1352. sz. Ára Kor 3.
24. **BEETHOVEN Pathetique Szonáta (sic!) Op. 13. (Bartók-Dohnányi) Z, Rózsavölgyi 3283**
25. **BEETHOVEN, L. van Romanze Op. 40. (Zweite Violinbegleitung von H. Léonard.) (Henri Morteau) 2 H–Z Steingraber Verlag, Leipzig. 1546**
26. **BEETHOVEN* Rondo H–Z A zogoraszólam hiányzik. Universal 456a, 762a**
 BEETHOVEN, L. van (1770–1827* ☺ dátum nélkül *tömösvári S. Rondo H–Z HIÁNY* Zogoraszólam, Universal 456a, 762a (egy lap, **2 p.**!)
27. **BEETHOVEN* Violinsonaten (I–X.) (Maxim Jakobsen) H–Z Universal-Edition No. 104.**
 BEETHOVEN, L. van* ☺☺ csak *kolozsvári S.* a borítón Violinsonaten 1–10. (Revidiert von Maxim Jakobsen) **Violino-Pianoforte 205 p.** Universal-Edition No. A. G. **104.** Austria
 BEETHOVEN, L. van* *S. TóthZoltán '932* Violinsonaten 1–10. (Revidiert von Maxim Jakobsen) **Violino 73 p.** Universal-Edition No. A.G. **104/a** Austria (35)
28. **BÉRIOT, Charles de 60 Études de Concert I. (École transcendente (1–30) (Hans Wessely) H Schott 18800**
29. **BÉRIOT, Ch. de 60 Études de Concert I. (École transcendente (31–60) (Hans Wessely) H Schott 18800**
30. **BÉRIOT, Ch. de Concerto 9. Op. 104. (Arnold Rosé) H–Z. Hiányzik a zogoraszólam Universal-Edition No. 503.**
31. **BERTINI-CHOVÁN 45 tanulmány (Bertini különféle műveiből) Z T Rozsnyai 206**
32. **BIZET Carmen (Piano solo) Z Moravetz-Ricordi 250 – 115471**
33. **BLOCH, Josef, 29 12 Caprices Op. 8. H Ries & Eiler, Berlin 603**
34. **BLOCH, József 'T' Hegedűgyakorlatok egy második hegedű kíséretével a bal kéz és a vonó technikájának kifejlésztésére. Op. 30. (I.–III. fekvés) Z–H Rozsnyai 222**
35. **BLOCH, József 'T' Op. 28. 12 Gyakorlat (I. fekvés) Z–H Rozsnyai 221**
36. **BLOCH, József Sicilienne Op. 13. No.6. H–Z Nádor Kálmán 1071**
37. **BLOCH átirat 101 Magyar Népdal Op. 38. I. K. H Rozsnyai 6**
38. **BRAMS* Sonate G dur Op. 78. H–Z Universal 2154**
 BRAMS, Johannes * ☺☺ *S. '937.VI.25. Sonate G dur* Op. 78. H–Z *Violine 11 p.* *Violine-Pianoforte 31 p.* Universal Ed. 8148
39. **BRAMS* Sonate D moll Op. 108. H–Z Universal 2156**
 BRAMS, Johannes 3 S. '937.VI.25. *Sonate D moll* Op. 108. H–Z+ H 31+10 p. Universal Ed. 2156 No. IV.
IV. BRAMS* Concerto D dúr, Op. 77. (Flesch-Schnabel) H–Z Schott
 BRAMS, Johannes* ☺ nincs dátum *Concerto D dúr*, Op. 77. (Flesch-Schnabel) H–Z 39 p. Ed. B.Schott'Söhne Mainz-Leipzig No. 09449/53

⁶¹ Régebbi temesvári kotta és datálatlan SIGNOr lásd Kk. 120: „Hubay Jenő 3 Neue Kadenzen zu Beethoven op. 61. Violinkonzert H Rozsnyai 1354”. Jegyzet itt: „Separat erschien: JENŐ HUBAY's 3 neue Kadenzen zu Beethoven's Violinkonzert Ára Kor 2.40 neto.” A kadenciákat lásd a Kk. (126) 120. alatt.

40. **BRAMS, J. Ungarische Tänze I. (Lechte Ausgabe) Z Universal 2112**
41. **BRAMS, J. Ungarische Tänze II. (Leichte Ausgabe) Z Universal 2113**
42. **BRAMS –Joachim** Ungarische Tänze I. Heft (1–5) H–Z
N. Simroch, Berlin 7160
43. **BRAMS-Joachim Ungarische Tänze II. Heft (6–10) H–Z N. Simroch, Berlin 7161**
44. **BRAMS (Joachim)* Ungarische Tanz No. 5. H–Z Schott 07595**
BRAMS, Johannes - **Joachim, Josef** * ☺☺ Ungarische Tanz Nr.5 Violine u. Klavier
B. 4 p. Schott's Söhne in Manza (Leipzig-London-Bruxelles-Paris) 07595 Originale und
Bearbeitungen sind ausschlisliches Eigentum von B. Schott's Söhne für alle Länder.
BRAMS, Johannes - **Joachim, Josef** * Ungarische Tanz Nr. 5 Violine **1 p.**
Magazin de Note Muzicale Ioan KIRÁLY JÁNOS Zeneműkereskedés Cluj-Kolozsvár
45. **BRAMS, Johannes Walzer, A dúr (sic!) Op. 30. No. 15. (Franz Willms) H–Z** hiány-
zik a H szólam. Schott 07600
46. **BRAMS * Wiegenlied Op. 49. No. 4. (Hermann) Schott 07638**
BRAMS Johannes* ☺☺ Lullaby-Berceuse 2xS. *piros TóthZoltán a boritón és kék ceruzá-
val S. a hegedű-kottán dátum nélküli.* Wiegenlied Op. 49. No. 4. **Violine-Piano** bear-
beitet von Friedrich Hermann **4 p.** beírás a 4. oldalon a lila ceruzával „*agit*”, elől fekete
ceruzával: „nincs meg a hegedű rész”; de megvan!
BRAMS Johannes* Lullaby-Berceuse *kék SIGNO.*: **Violino 1 p.** B. Schott's Söhne
Mainz 07638. RONGYOS!
47. **BRAMS* Zweite Sonate A dúr Op. 18. 100 H–Z Universal 2155**
BRAMS Johannes.* ☺☺ 2xS '937.VI.25. Zweite Sonate A dúr Op. 18. 100 H–Z+H
27+ Universal Edition/katalogusban kiadvány No.: 2155/ kotta No.:8751
BRAMS Johannes. **Zweite Sonate A dúr Op. 18.** * H 7 p.
48. **CAMPAGNOLI* 7 Divertimenti Op. 18. (Hermann) H. Peters 3115 (9032)**
CAMPAGNOLI, Bartolomeo.* ☺ S.937.VI.25 7 Divertimenti Op. 18.
(Hermann) *Sept Divertissements pour Violon. Composés pour l'exercice des sept princi-
pales positions par B. CAMPAGNOLI. Op. 18. Nouvelle Edition par Friedrich HER-
MANN.* H 43 p. Ed. C. F. Peters (9032)
49. **CAMPAGNOLI* 6 Fugues (Block) [Études d'anciens maîtres pour violon seul IV.] H**
Universal 742
CAMPAGNOLI, Bartolomeo (1751–1827)* ☺ S. '937.VI.25. **6 Fugues** (revues par
Joseph Block) [Études d'anciens maîtres pour **violon seul IV.] 13 p.** H Universal 742
50. **BRUCH, Max Konzert Op. 26. G moll In die Ed. Breitkopf aufgenommen 2212.**
BRUCH, Max * ☺☺ 3 régi *temesvári* S. Konzert für Violine Op. 26. G moll⁶²
A címlapon: Klavierauszug vom Komponisten, Joseph Joachim in Freundschaft zuge-
eignet. I. *Preludium* /Vorspiel **Solo Violine**, Violine-Klavier Adagio u. Finale).Valójá-
ban egy **Violine-Klavier** átirat **35 p.**+ **SoloVioline Vorspiel 12 p.** **Fr. Kistner & C.**
F. Siegel Leipzig In der Ed. Breitkopf aufgenommen 2212. *3 régi temesvári SIGNO*
(sötétkék csomagolópapírban) MORAVETZ zeneműkereskedés TIMIȘOARA
51. **CHAMINADE-Kreisler* Sérénade Espagnole H–Z Euvech & Cie (kottaszám nélkül)**
CHAMINADE, C.-Kreisler, F.* ☺☺ Sérénade Espagnole Violon **2–3 p.** Euvech &
Cie 8397

⁶² „Piroskönyv.” Napló. 355. Szatmár, 1936. január 22. „Vasárnap lesz az én vallásos délutánom, magam is szerepelek a Bruck(sic!) g moll hegedűversenyének Preludiumával és Adaggiojával, Braun Annus fog kísérni.”

- CHAMINADE, C.-Kreisler, F.* Sérénade Espagnole **Violon-Piano 3 p.** Enoch & Co. Paris Prix 12f. 50; Francia kotta MORAVETZ Magasin de Note Musicale TIMIȘOARA
52. **CHOPIN Fr. ,29 Ballade Op. 38. F dúr (Szendy) Z Rozsnyai 1590**
53. **CHOPIN Fr. Nocturne Op. 37. F dúr No. 1. (Szendy) Z Rozsnyai 1464–1473**
54. **CHOPIN-HUBERMANN Valse Op. 64. Nr. 2. H–Z Universal 7410**
55. **CLEMENTI, M. 12 Sonatinen (Komad Külmier) Z Litolff. 315**
56. **CLEMENTI – SZENDY 23 gewählte Studien aus „Gradus ad Parnassum” 2. Aufl. Z Rozsnyai 252**
57. **CLEMENTI Muzio Gradus ad Parnassum I. (W. Rauch) Z Universal Ed. 287**
V. CORELLI-Léonard* La Folia (Neubearb. v. Fritz Mayer) H–Z Schott 08851–52
CORELLI, A-LÉONARD* © RONGYOS kettétépett La Folia. Violine. Variationen für den Konzertgebrauch bearbeitet und mit Kadenz Neuausgabe von Fritz Meyer. Edition B. Schott's Söhne Mainz-Lepzig No.08851 B. 2 SIGNO: 1. a (első) **3. p.** (Ceruzával: „Nincs meg a zongora rész”) **3–7 p.** Schott's Söhne No. 08851.
58. **COUPERIN-(KREISLER)* La précieuse H–Z „N3 a hegedűszólam hiányzik” (de nem hiányzik!) H. Schott 29022 (nincs S.)**
 COUPERIN, Louis-KREISLER, Fritz* ☺☺ La précieuse. **Violine 2–3 p.** B. Schott's Söhne, Mainz 29022. Copy 1910, orosz 1911.
 COUPERIN, Louis-KREISLER, Fritz La précieuse. **Violine&Piano 1–4 p.** B. Schott's Söhne, Mainz 29022.
59. **CRAMER – BÜLOW 'T' Stüdien(sic!) (Komplett) III. Aufl. Z Universal Ed. 1304**
60. **CRAMER, J.B. 10 válogatott tanulmány (Szendy Árpád) I. Füzet Z Rozsnyai 234**
61. **CZERNY, Carl 'T' L'art de délier des doigts 63 Op. 740. Z Edition Française de MusiqueClassique 25**
62. **CZERNY, Carl. 'T' 40 tägliche Studien Op. 337. (Anton Kreüse) Z Ed. Breitkopf 1571**
63. **CZERNY – CHORÁN. 'T' Előtanulmányok Czerny „Kézügyességi iskolájához” (Szemelvények Czerny ? műveiből) Z. Rozsnyai 207**
64. **CZERNY, Carl Prolitische Fingerübungen Op. 802. Coh? I. Z Peters 2969a (8616a)**
65. **CZERNY, Carl Die Schüle der Virtuosen Op. 365. (Wilh. Rauch) Z Universal Ed. 184**
66. **CZERNY, Carl Schüle der Geläufigkeit Op. 299. (Adolf Rüthardt) Z Peters. 6963/66**
67. **DANCLA Charles* 'T' 15 Etudes pour Violin Op. 68. H–Z Peters. 6557**
 DANCLA, Charles* ☺ ,29 15 Etudes pour Violin avec accompagnement *d'un 2eme Violon* Op. 68. két H Peters. 6557. **19 p.** (Bejegyzések, az első borítólapon belül ceruzával a szokott kotta-vázlat, az etűdök számozása nagy lendülettel átszámozva. Sötéték csomagolópapírban.) Moravetz Zeneműkereskedő Timișoara
68. **DANCLA Charles* 'T' 50 Exercies journaliers. Ecole du Mécanisme Op. 74. H Peters. 6558**
 DANCLA, Charles* ☺ *Emeletes művészi S. é.n. Ecole du Mécanisme 50.* Exercices journaliers pur VIOLON par Charles Dancla Op. 74. Edition Peters No. 6558. **19 p.** (Grafikák a francia címlapon)
69. **DANCLA, Charles Trois Marcheaux de Salon Op. 58, 59, 66. H–Z Peters. 7421**

⁶³ *L'art de délier des doigts* = A finom ujjak művészete.

70. **Hoche Schule des Violinspiels* I. Abteilung No 1–10. H–Z Breitkopf 1992**
DAVID, Ferdinand^{64*} © S. 937.V.12. Die Hoche Schule des Violinspiels.
Ecole supérieur de Art du Violon. Werke berühmter Meister des 17 u. 18. Jhs. Für Violine u. Pianoforte arrangert u. Hrsg. von Ferdinand David bearbeitet von Ferdinand David revidiert von **Henri Petri**. I. Abteilung (I.Band) No. 1–10. H–Z=**Pianostimme** (Friedrich Hermann-féle Revidierungban Band II. Verancini, 2 J. S. Bach. Händel, Tartini, Vitali, Locatelli, Geminiani) Breitkopf & Härtel, Leipzig V. A. 1992 **125 p.**
71. **DRDLA Franz**^{65*} **Sérénade No. 1. A-dur H–Z Zogoraszólam hiányzik** Ed. Moravetz
DRDLA Franz* © Sérénade No. 1. A-dur H–Z Zogoraszólam hiányzik Ed. Moravetz
72. **DELLY-SZABÓ Géza Nótabokréta I, III, IV, V. füzet VK (?)**
73. **DRĂGOI, Sabin Miniaturi din cântețe și dansuri populare românești Z Moravetz 344**
74. **DRĂGOI, Sabin V. Suită de dansuri populare Z Ed. Soc. Compozitorilor Români**
75. **DONT, Jakob*** ^{7T} **Gradus ad Parnassum. Op. 35. (Max Adler) Universal 7663**
DONT, Jakob^{66*} © (1815–1888), kinn *Tóth Zoltán* **930. XII. I.** kolozsvári, benn a címlapon /későbbi?/ monogram „TZ” egymásra írva Gradus ad Parnassum. Etuden und Capricen **Op. 35.** Violin solo Universal-Ed. A. G. 7663. Wien-New York 43 old. *Magazin de Note Muzicale Ioan KIRÁLY János Cluj-Kolozsvár* (Sötétkek papírborítás!)
76. **DONT, J.* Gradus ad Parnassum Op. 37. Huszonégy előkészítő gyakorlat Kreuzer tanulmányaihoz (Bloch J.) H Rozsnyai 1405**
DONT, Jakob (1815–1888)*⁶⁷ © *T. 2 temesvári S. No. 8.* régebbi (1929 körüli) katalógusszám!
 Gradus ad Parnassum Op. 37. 24 előkészítő gyakorlat Kreuzer tanulmányaihoz **hegedűre.** Magyarázó jegyzetek Bloch József **35 p.** Rozsnyai Károly Bp. 1405

⁶⁴ A kottakatalógusban csak a H–Z „Violin&Piano” szerepel és nincs utalás ennek hegedű szóló-mát tartalmazó kötetéről, amelyet ugyanazon a napon 1937. május 12-én datált! David, Ferdinand (1810–1873). „Die hohe Schule [...a] 17 és 18. századi szerzők hegedű darabjainak igen hasznos mintagyűjteménye” Szabolcsi – Tóth (szerk.) 1930: I. 208.

⁶⁵ Franz Drdla (1868–1944) morva hegedűvirtuóz, zeneszerző. Sikeres Bécsben, Amerikában, „könnyű stílusú virtuóz darabok” szerzője. Bartha (főszerk.) 1968: 508.

⁶⁶ Max Adler Jakob Dont tanítványa.

⁶⁷ *Gradus ad Parnassum von DONT J. Op. 37* Az Országos Magyar Zeneakadémia tananyaga. 1920. október. Hoós Isk. (Hegedű Iskola) 101–127 szülő vagy helyettese: *Toth (sic!) Benjaminné*; November Hoós egyszer Brandeisz Isk. 127–146 *Toth (sic!) Benjaminné*; December Hoós 147 és ismétlés 62–189-ig végig *Toth (sic!) Benjaminné*; G. Pogátschnigg (sic!) igazgató 1921. január Hoós még mindig a Hegedű Iskola ismétlése és a „vizsgaanyag 29-én a vizsga *Toth Benjaminné Pref (sic)?* százlábú aláírása. Az itteni vizsgálat után születhetett Hoós János levele Tóth Béninek. (Értesítők, leckekönyvek, füzetek); Februárie HOÓS (Ekkortól még csak a dátumot vezetik románul!) Hegedű Iskola 148–163. *Toth Benjaminné Pref*; Martié (sic!) az „Összes tanulak ismétlése” (magyarul!) 177-ig *Toth Benjaminné Pref; Aprilie HOÓS* Hegedű Iskola 195-ig *Toth Benjaminné Pref*; Mai Hoós; Hegedű Iskola 197–198, az „előadási darab”; ugyan ez „junius”ban. Kívül-belül teljes *Tóth Zoltán Nrl. 52* névírás

„1921. **Septembrié** 13–30. Repetirea materialul anului trecut” HOÓS és *Toth Benjaminné Pref*; Octomvrie HOÓS ScI (Scoală) 229–250 *Toth Benjaminné Pref*; Noemvrie HOÓS ScI. 151–269. *Toth Benjaminné Pref*; Decemvrie HOÓS ScI. 269–306. *Toth (sic!) Benjaminné* Pogátschnigg diri lila gumipeccsétje;

1922. Januárie HOÓS sok „absentat” és „văcanță” dec.21. majd „Materialul examenului” *Toth (sic!) Benjaminné*; Februárie-Martie HOÓS (ITT kezdődnek az igazi kották!) és itt szignál utoljára *Toth (sic!) Benjaminné* KAYSER! 8.aprilie 1922-ig 1–12, aprilie 20-tól BLOCH 1–6; „10.Maiu” - egész „Juniu” megint az iskola: ScI. 316–351.

77. **DÖRING, Carl Heinrich** 'T' **8 Oktaven - Etuden für das Pianoforte Op. 25. 27-te Ausg. Z** Dresden, L. Hoffarth
78. **DVOŘÁK-KREISLER** ,29 **Humoreske Op. 101. No. H–Z Simrock 12179**
79. **DVOŘÁK Anton** * Humoreske Op. 101. No. 7. Für V. und Pf. von Fritz Kreisler H–Z Simrock 12179 1909(?)
 DVOŘÁK Anton* ☺☺ *2x datált S. a két címlapon* Humoreske Op. 101 No.7. Bearbeitung für **Violin & Pianoforte** von Fritz Kreisler **4 p.** N. Simrock G.m.b.H. Berlin 12179
 DVOŘÁK Anton* 2. *datált S.,937.VI.25.* Humoreske Op. 101 No.7. Bearbeitung für Violin **2 p.** N. Simrock 12179
80. **DVOŘÁK, A.-Kreisle, Fr.* Slavische Tanzen No. 2. E moll (nach Op. 72. No. 2.) H–Z Simrock 764. (Recte: 13565)**
 DVOŘÁK-KREISLER* ☺☺ Slavische Tanzen No. 2. E moll (nach Op. 72. No. 2.) H–Z Simrock (cikkszám!) 764., kottaszám:13565 Violine-Klavier 7 p.; Violin 3 p. Berlini Copy 1914, orosz 1911 RÓZSAVÖLGYI ÉS TÁRSA műkereskedésből Budapest (99)
81. **ERKEL Ferenc Bánk Bán Zongora kivonat 4 kézre Z 4 kéz HIÁNYOS Rózsavölgyi 687**
82. **ERKEL Ferenc Bánk Bán Zongora kivonat Z Rózsavölgyi 677**
83. **ERKEL Ferenc Hunyadi László. Zongorakivonat Z Rózsavölgyi 1932**
84. **ERNEST Gustav Concerto H–Z Schott 28529 1909**
VI. ERNST* Elegie (Op. 10.) (A. Moser) H–Z Universal1 1896
 ERNST, Heinrich Wilhelm * ☺☺ Hrsg A. Moser H–Z (& Hegedű kottán) *2 régi kvári SIGNO '929.XI/31.* Elegie für **Violine und Klavier** Op. 10. **7 p.** „Universal Ed” Aktiengesellschaft Wien – Leipzig No. 1896 Magazin de Note Muzicale IOAN KIRÁLY JÁNOS Zeneműkereskedés Cluj-Kolozsvár
85. **ERŐSS Béla nótái 1. Asszony lesz a lányból; 2. Hajnalcsillag É–Z Nádor Kálmán 2664**
86. **FALLA, Manuel de* Danse de la frayeur (Kohansky), Schott (J & W. Chester Ltd. London J. W. C. 373)**
 FALLA, Manuel de* ☺☺ *2S. + piros TZ* **Danse de la frayeur** (Dance of Terror) **Tiree de El amor brujo Ballett** en un acte de G. Martinez Sierra (Arrangement pour Violin et Piano Paul KOHANSKI) **8 old.**; **VIOLIN 4 old.** Propriété pour la France & Colonies...Max Eschig & CIE.Paris./”Alleinvertrieb für Deutschland und Oesterreich”(nincs német szöveg!) B. Schott Söhne Mainz (J & W. Chester Ltd. London J. W. C. **373**) *2S., 935. II.1. + piros TZ monogram a boritón*
87. **FALLA, Manuel de* Danse rituelle du feu. (Kohansky), H–Z Schott (J & W. Chester Ltd. J. W. Chester Ltd. 367)**
 FALLA, Manuel de* ☺☺ Violon et Piano: Danse rituelle du feu. Musique de Manuel de Falla *2 datált S. 934.III.28.* Arrangement pour **Violon et Piano** de Paul KOHANSKI. **12 p.** J.W.Chester LTD. London: II.Great Marlborough Street, W.I.; Max Eschig & Cie. 48. Rue de Rome, Paris; B. Schott' Söhne, Mainz „Alleinvertrieb für Deutschland und Oesterreich”
 FALLA, Manuel de* Violino: FALLA, Manuel de (KOHANSKI). **4 p.** B.Schott'-Söhne, Mainz (Copyright. MCMXXX by J. W. Chester Ltd. 367.: J. W. C.
88. **FEIGERL, Peregrine** 'T' **24 etudes ou caprices dans les 21 Tons de la Gamme** accompagnés d'un second violin. Cahier I. (No. 1–12.) (Joseph Bloch) 2 H Schlesingersche Büch- & Musikhandlung, Berlin

89. **FIORILLO**⁶⁸-**SPOHR** * 'T' **Etüden (1–36) oder Capricen für Violine Solo mit zweiter Violine** von Louis Spohr 2 H Peters 9241. /Violino I – Violino II. Két fűzetben:/
 FIORILLO, F. – Spohr, Louis* ☺☺ 36 Etüden (1–36) oder Capricen für Violine Solo **mit zweiter Violine** von Louis Spohr **1. Violino** C. F. Peters. Leipzig 9241. **47 p.** Csak ennek van zöld borítója: Polatschek Musikhandlung Timișoara
 FIORILLO, Fr.-Spohr, Louis* 36 Etüden (1–36) oder Capricen für Violine Solo mit zweiter Violine von Louis Spohr **2. Violino** C. F. Peters. Leipzig 9241. **37 p.**
90. **FLOTOW Martha. Piano solo. Z Moravetz 207-Ricordi 54.541**
91. **FRANCK** * **Sonate csak A dur H–Z. Peters. 3742!** /a kottán H–Z&H. és Peters.10235!
 FRANCK, César * ☺☺ '29; 2S. ,937.V.12. Sonate A dur für **Violine und Klavier** /a katalógusban csak H–Z/ **3–44. p.** Ed. Peters. Leipzig a kottán:10235/Kk-ban:3742?/;
 FRANCK, César Sonate S. ,937.V.12. A dur für VIOLINE **10 p.** Ed. Peters.Leipzig a kottán:10235 Régebbi pecsét: Moravetz Musikalienhandlung, újabb: Librarie papetarie opera Musicale IOAN KIRÁLY János Fost/volt GIBBON ši/és KIRÁLY könyv, papír, és zenemű. A Kotta-katalógusban nem szereplő Violine pecsétje Marton János
92. **FRANCOEUR – Kreisler* Sicilienne et Rigaudon H–Z Schott 29024**
 FRANCOEUR, François – KREISLER, Fritz* ☺☺ 2. *temesvári* S. Sicilienne et Rigaudon H–Z **7 old.** I.S. a Violine-Pianón datált *TóthZoltán'933.IX.29* B. Schott's Söhne Mainz und Leipzig 29024 Copy. 34789vvr1911.
 MORAVETZ Musikalienhandlung Timișoara
 FRANCOEUR, François – KREISLER* 2. S. Sicilienne et Rigaudon Viololine csak a **2–3. p.** Schott's Söhne in Mainz Leipzig 29024
93. **FRÁTER Lóránd /nótái/ 1. Nem átkozlak te hűtelen, 2. Tele van a város akácfa- virággal É–Z Nádor Kálmán 1337**
94. **GAVINIÉS, P.**⁶⁹ **24 Etudes (Matinées) (Fr. Hermann) Peters. 6805**
 GAVINIÉS, Pierre* ☺. *régi temesvári SIGNO* 24 Etudes (Matinées) für **Violine solo** Hrsg. von Fr. Hermann. C. F. Peters. Leipzig. 6805 **49 old.** *MORAVETZ Zeneműkereskedés TIMIȘOARA 1. 20 (L)*
95. **GLÜCK, Ch.W. von Gavotte aus Iphigenie in Aulis (Kloss) H – C? – Z a H és a zogoraszólam h. Schott E. A 0306**
96. **GODARD Benjamin* Berceuse de Jocelyn(Transcription par l' Auteur) A. G. Moszkva 9531(1)**
 GODARD, Benjamin* ☺☺ *SIGNO* 3x S. Berceuse de Jocelyn, Transcription par l' Auteur. Violin **1 p.**, Violon-Piano **4 p.** A három *SIGNO*: kinn az állatkiviteli táblázat kockás csomagolópapírján: *TóthZoltán*; a címlapon *emeletes művészi S. ('929?)* a -GODARD, Benjamin* *SIGNO* Violin **1. p.** *emeletes művész S. A. ГYTXEAMЪ* (A. Guthelm) Moszkva 9531(1)
97. **GOLDMARK, 29 Sonate Op. 25. H–Z Schott 21793**
98. **GOLDMARK, Carl Suite für Pianoforte ü. Violine Op. 11. H–Z Schott 19621**
99. **GOLDMARK, Carl Violin-Konzert A moll Op. 28. H–Z Universal-E. 3622**
100. **GOLDMARK, Carl Zweite Suite Esz dur Op. 43. H–Z Simrock 8881**
101. **GRIEG, E. Sonate G dúr Op. 13. H–Z Breitkopf & Härtel 17877**

⁶⁸ Federigo Fiorillo Németországban született, de olasz anyanyelvű (1775–1823). Az *Etüdök...* mellé Louis Spohr írt 2. hegedűszólamot, mely „a hegedűoktatásnak ma is nélkülözhetetlen anyaga”. Bartha (főszerk.) 1965: 631.

⁶⁹ Pierre Gavinié (1728–1800) francia hegedűművész, virtuóz, teljesen autodidakta. Viotti szerint ő „a francia Tartini”. 1741-ben lépett föl a Concert spirituelen, 1796-tól a Conservatoire tanára volt.

102. **GRIEG, E. Sonate F dúr Op. 8. H–Z Peters 8023**
103. **HAUSER, M.* Rhapsodie Hongroise Op. 43. H–Z Peters 7545**
 HAUSER, M* ☺☺ *Rhapsodie Hongroise Op. 43. „pour Violon avec accompagnement de Piano” 11 p., Violino principale 7 p.* Peters 7545. 3 *SIGNO*: 2 művész *SIGNO* a francia címlapon és egy a 3. lapon, egy 1929 körüli S. Tóth Zoltán.
104. **HAUSKAPELLE, Die Heft I. Ausgewählte beliebte Tonstücke (G. Zonger, Op. 111.); Heft II. 2xBeethoven, 2xSchubert, Boccerini H Georg Bratfisch, Frankfurt/Oder**
105. **HANON, C. L. La Pianiste virtuose en 60 exercices Z Alph Schotte & Cie ?1925**
106. **HAYDN, Joseph, 29 15 Berühmte Quartette Für Klavier zu 4 Händen arrangiert von W. u. L. Thern I: Z 4 kéz Universal Ed. 826**
107. **HAYDN Joseph 16 Berühmte Quintette Für Klavier zu 4 Händen arrangiert von W. u. L. Thern II: Z 4 kéz Universal Ed. 827**
108. **HAYDN* Sonate G dúr H–Z a katalógusban Kézirat másolatom HAYDN, Josef *(sic!) »Kézirat másolatom«. Három szonáta 1–3 p.**
 HAYDN, Josef Sonate Violine G dúr (H–Z a katalógusban, a kottában mind hegedű!)
 SCHMIDT, Aloys Sonate Es-dur Op. 132. No. 6. Violine (3–7 p.)
 MOZART, Wolfgang Am. Sonate F dúr(sic!) Andante cantabile. 7–9 p. 11–12 p. Andante variazioni
 A nyomtatott vonalakra fekete tintával írt, igen szépen és szakszerűen. A 4. oldalig ő számozta a szokásos piros ceruzával és még pótlejelet is tett bele – valaki egy kék ceruzával írt be utasítást!
109. **HÄNDEL* ’T’ 6 Sonaten Bd. I. (Gevaert-Colins) H–Z Breitkopf 2245**
 HÄNDEL, Georg Friedrich* ☺☺, 29, S, 937. VI.25 6 Violin-Sonaten Bd. I. (Klavierbegleitung von F. A. Gevaert; Bogenstriche und Fingersatz von J. B. Colins) **Violin-Piano**, Sonata I. V.A.2245, 30 p.
110. **HÄNDEL* 6 Sonaten Bd. II. (Gevaert-Colins) H–Z Breitkopf 2246.**
 HÄNDEL, Georg Friedrich* ☺: *Két S. kint és bent, dedic., 937.VI.25* Violin-Piano, Sonata VI. V. A. 2246. 37 p. Breitkopf & Härtel/Berlin-Leipzig/London
111. **HÄNDEL Präludium H–Z Schlesingersche Buch-&Musikhandlung, Berlin**
112. **HELLER Stephen* ’T’ 24 Etudes de expression et de rythme Op. 125. I. (1–14) (Bartók Béla) Z Rózsavölgyi**
113. **HELLER Stephen ’T’ 24 Etudes de expression et de rythme Op. 125. I. (15–22) (Bartók Béla) Z Rózsavölgyi**
114. **HELLER Stephen ’T’ 24 Etüden für die Jugend Op. 125. (Josef von Wöss)**
 Z Universal Ed. 1695
115. **HOCHMANN-BLOCH ’T’ Violinschule III. Theil (II-IV: Lage) H Rozsnyai 620.**
116. **HOÓS János Síravigadó Nóták 1. Iluska utolsó nótája; 2. Az ispotály udvarában; 3. Ágról szakadt árva lettem. É–Z**
117. **HUBAY Jenő* Mazurka No. 1. Op. 45. No. 1. H–Z (ceruzával) „nincs meg a zongorarész” Simrock 22338**
HUBAY Jenő* ☺ Mazurka No. 1. Op. 45. No. 1. „A Madame Leopold Horowitz.” *emeletes művészi SIGNO, Violine 3 p.* N. Simrock G.m.b.H. Berlin 22338
 VII. HUBAY Jenő* Hegedű szóló a (Cremonai) hegedűs c. operából H–Z Universal 6341
VII. HUBAY Jenő* ☺☺ *Két művészi S. Copy. 1920 Wien – Leipzig Nr. 6341. 3 p.*
118. **HUBAY Jenő* Hullámzó Balaton (Csárdajelenet) Op. 33. H–Z Jules Hainaüer, Breslau**

- HUBAY Jenő*** ☺☺ *Két temesvári S* „Hullámzó Balaton” (Csárdajelenet/*Scènes de la Csarda „A Pablo de Sarasate!” No. 5. Oeuvre 33.*) Op. 33. **Violon.** 5 p. Jules Hainauer, Breslau 3427. *S. a címlapon.* MORAVETZ Musikalienhandlung TIMIȘOARA
- HUBAY Jenő*** „Hullámzó Balaton” (Csárdajelenet) *temesvári S.* **Violon-Piano 8 p.** Jules Hainauer, Breslau. 3427
119. **HUBAY Jenő*** *Helyre Kati* (Csárdajelenet) Op. 32. H–Z J. Hainauer, Breslau
HUBAY Jenő* ☺☺ *„Helyre Kati”* Scènes de la Csárda A Hugues Heermann. No.4., Oeuvre 32. Op. 32. *Párizsi disc.*⁷⁰ S. ,935.VIII.7. mindkettőn (H–Z& H–án) *TóthZoltán*, Violon-Piano 1–7 p., J. Hainauer, Breslau J 3426 H., **Copy MDCCCXCIII**
HUBAY Jenő* *„Helyre Kati”* Scènes de la Csárda A Hugues Heermann. No. 4., Oeuvre 32. Op. 32. **Violon címlap+2–5.p.** J. Hainauer, Breslau J 3426
120. **HUBAY Jenő*3 uj(sic!) kadencia Beethoven Op. 61. hangversenyéhez H Rozsnyai 1354.**
HUBAY Jenő* ☺ 2 S.: *Bp.1930. IV. 19*⁷¹, 3 uj(sic!) kadencia Beethoven Op. 61. hangversenyéhez. **6 p.** *SIGNO TóthZoltán*; Rozsnyai 1354. **Rozsnyai Károly Könyv és zeneműkiadóhivatala Budapest IV. Mehmed szultán út 15.** (háborús kiadás és papír!)
121. **KÁDAS György 1. Hogyha olykor éjfél tájban; 2. Fehér selyem csipkés szélű É–Z Rózsavölgyi 4996**
123. **KARGANOFF, Génari Pour la jeunesse. Dix pièces Op. 21. Z Universal Ed. 7330.**
125. **KAYSER H.E. 37 Etuden für die Violine II. (13–24) (Gustav Zonger) H Georg Bratfisch, Frankfurt/Oder 2073**
126. **KETÉLBEY, Albert W. Auf einem persischen Markt. Intermezzo-scène Z Bosworth & Co. 16240**
127. **Der KLASSIKERFREÜND Beliebte Stücke der klassischen meister für Violin und Klavier (Fritz Meiyer) H–Z Schott 30366**
128. **KREISLER, Fritz* Caprice Viennois Op. 2. H–Z Schott 29033**
KREISLER, Fritz* ☺☺ 2xS. ,935.I.2. Caprice Viennois Op. 2. Violine-Piano 3–7 p. B. Schott's Söhne Mainz 29033
KREISLER, Fritz* Caprice Viennois Op. 2. Violine 2–3 p. B. Schott's Söhne Mainz 29033
129. **KREISLER, Fritz Liebeslied [Alt-Wiener Tanzweisen No. 1.] H–Z Nincs kiadó!**
130. **KREISLER, Fritz* Ljubavni jadi. (Liebeslied) [Alt-Wiener Tanzweisen No. 2.] H–Z Edition Populaire No. 356. Jovan Frajt Beograd**
KREISLER, Fritz* ☺☺ 1. kolozsvári Signo. Ljubavni jadi Edition Populaire **No. 356.** Violine-Piano **2–6 p.** Jovan Frajt, Beograd Kralj Alexandrova 49. Szerb rendőrségi kör-bélyegző
KREISLER, Fritz* 2. kolozsvári S./Címkép: Rózsakoszorú/.Ljubavni Jadi (cirillel is!) Edition Populaire No. 356. csak Violine **1–2 p.**
131. **KREISLER, Fritz* Schön Rosmarin [Alt-Wiener Tanzweisen No.3.] H–Z Schott**
KREISLER, Fritz* ☺☺ Schön Rosmarin, 3 datált signo a külső borítón: S. TóthZoltán'930.X.30. H–Z 4 old.

⁷⁰ „I. Tóth Zoltán hegedül” 1939 Lakklemez-fölvétel Párizsból a kínai Mao Su Pe zongorakíséretével („kínai barátom Mao Su Pe” „Menekülés Párizsból.” (Kézirat) 1939: 28. A felvételen: Hubay Jenő: Scens de csardas; 2 Paganini, Nicolo: Sonata?; 3.Sarazate.

⁷¹ 1. oldali lábjegyzet: Hubaynak e hegedűversenyhez három kadenciája külön kiadásban jelent meg (Rozsnyai No. 1354. alább alább a Kk. 120. Ez a temesvári kotta és SIGNO és szerzemény régebbi, mint az 1930-as budapesti Beethoven hegedűversenyek!

- KREISLER, Fritz* Schön Rosmarin**, S. 2–3 old. **H** szólam B. Schott' Söhne Mainz 29030. Co 1910 Magazin de Note Musicale Ioan KIRÁLY János Cluj-Kolozsvár
132. **KREISLER, Fritz Zigeuner Capriccio H–Z Schott 31931**
KREISLER, Fritz* ☺☺ már decemberben kéthullámos szatmári! 2 S. görbe dülöngelő T-szarak,'n' után két szatmári hullám, *kinn: '934.XII.24.*, benn, felkapott hurkos Z-kötés Zigeuner Capriccio **Violin: 1–4. p.** B. Schott'S Söhne Mainz-Leipzig. 31931(Co. 1927 New York)
KREISLER, Fritz S. Zigeuner Capriccio Violin-Piano 3–11.p. B. Schott'S Söhne Mainz-Leipzig. 31931
133. **KREUZER, R.* Etüden (1–42) (Hermann) H Peters 284. helyett: 6429**
KREUZER, Rudolphe.*(1766 Versailles-1831 Genf) ☺ ,29+ 1929 *előtti iskolás ŐS-SIGNO.* 42 Etüden (1–42) **79 p.** (Hermann) H Peters 284. helyett: 6429 /90 lej/. (SIGNO a címlap jobb felső sarkában. Elöl szép Kreuzer portré, metszet!)
134. **LALO, E*. Concerto Russe Op. 29. H–Z. Schott 23142**
LALO, E*. ☺☺ *Két datált, S. a karton borítón: TóthZoltán1937.V.12 (francia címlappal)* Concerto Russe **pour Violon avec** Accompagnement d'Orchestre ou **dePiano.** I. Prélude-Allegro. II. Lento. Chant Russes. III. Intermezzo. IV. Introduction-Vivace. Chants Russes. Op. 29. **39 old.** B. Schott's Söhne etc. London, Bruxelles, *Mayence* (Mainz), Paris 23142
LALO, E*. Concerto Russe pour **Violon principal 17 p.** B. Schott's Söhne etc. 23142 Külön-külön takaros rapp táblába kötve: Laufer Vilmos könyvkötészete Déván, *mindkettőn egy Schneider nevű előző tulaj ceruzás szignójával*
135. **LANGE, Gustav Blümmenlied Op. 39. Z Schott E-A. 08714**
136. **LÁSZLÓ Imre 1. De sok csillag, fényes csillag; 2. Engem soha nem szeretett É–Z Bárd F. 2783**
137. **LENGYEL Miska Ladiladilom É–Z Nádor Kálmán 490**
138. **MAGYAR NÓTÁK Magyar nóták cigányosan hangszerelve zongorára. Z Kézírás**
139. **Magyar Zeneköltők Kiállítási Albuma 1885. Benne van JOACHIM József Kadenciája Beethoven Op. 61. hegedűversenye I. tételéhez. In: „Z (részben H)” Rózsavölgyi**
140. **MAYSEDER J. Six Etudes pour violon (Carl Novotny) H Universal Ed. 40.**
141. **MAZAS, F.* 'T' Etudes melodiques et progressives pour violon (avec Accompagnement d'un second violon par Ad. Grünwald). II. (30–57) Litolf No. 1120, 1217. /2 db Grünwald!/
MAZAS, Jacques Féréol*⁷² ☺☺ 'T' Etudes melodiques pour violon Op. 36. Suite 2: Violino 1. (avec accompagnement. d'un second violon par Ad. Grünwald. Professeur de Music an Conservaire de Berlin) **47 p.** Henry Litolf's Verlag Braunschweig **No. 1120.**
MAZAS Violino (1.) II/I. t11z feketeceruzás satírozott felirata kinna csomagolópapíron. **MAZAS a Violino 1.** Külső nyomtatott címlapja
MAZAS F*. Violino 2. Etudes melodiques et progressives pour violon(avec accompagnement. d'un **second violon** par Ad. Grünwald. Professeur de Music an Conservaire de Berlin) **27 p.** Henry Litolf's Verlag Braunschweig **No. 1217.****
142. **MAZAS F.* Etudes Spéciales Op. 36. Violon Seul (Novotny) I. (1–30) H Universal Edition No. 36.**

⁷² Jacques Féréol Mazas (1782–1849) Baillot-tanítvány Párizsban, 1829-ig virtuóz hangversenyző, 1837–1841 között a cambrai zeneiskola igazgatója. Egy vígopera, kamarazene, hegedű és brácsaiskolák szerzője. Magyar kiadás: Bloch, Hubay, Ország. Bartha (főszerk.) 1965: II. 568.

- MAZAS F.** (1782–1849) * ☺ /Violino II./ Etudes Spéciales Op. 36. Cah. I. (Revue et doigtées par Carl Novotny) I. (1–30) 42 P. „Universal Edition” Aktiengesellschaft, Wien-New-York No. 36. ez is! A MAZAS F. No. 36. szép szecessziós bécsi címlapja: A MAZAS F. No. 36. hátsó zöld borítólappal belsején két sor hegedűkotta ceruzával
143. **MEERTS L. J.** „T” **Die Technik Violinspiels A. 12 Elementenstübungen** (Sitt) Z–H Schott No. 644. (3536)
144. **MENDELSSON-Bartholdy F.* Concerto V. ☺. P. Op. 64. E moll (Emil Sauret)** Schott 31295. 1915
 MENDELSSON-Bartholdy F.* ☺ Concerto V. ☺. P. Op. 64. E moll (**Emil Sauret**)
 MENDELSSON-Bartholdy **F.*** Concerto Violine und Piano Op. 64. (Revidiert und herausgegeben von Emile Sauret) Edition B. Schott’s Söhne, Mainz No. 31295. Violine und Piano 28 P. MORAVETZ Musikalienhandlung TIMIȘOARA.1,20. *Három tömösvári? SIGNO: 1. kinn a borító csomagolópapíron: TóthZoltán; 2. 1929 kezdetleges művész SIGNO, ez is TóthZoltán; 3. SIGNO Violino Principale 31295 az i.kottalapon, TóthZoltán*
145. **MERIKANTO-BURMESTER Valse leute H–Z Breitkopf 2578**
146. **A MI DALAINK 20 népdal. II. kiadás E. Fialatok Kvár 1937**
147. **MORAVETZ ALBUM VI. kötet Z–É Moravetz**
148. **MOSZKOVSKI(sic!) * Guitarre Op. 45. No. 2. (Sarasate) H–Z Peters, 2529**
MOZSKOVSKI, Maurice * ☺☺ /A Monsieur Sally **Liebling**/ Guitare pour Piano S. ,937.V.12. **Guitarre** (cím) Op. 45. No. 2. Arrangement pour Vilon et Piano Pablo de SARASATE! **Csak Violino! 3 p.** C. F. Peters, Leipzig 2529
149. **MOZART* Fünftes Konzert Köchel 219 (Marteau) H–Z, N3 zong. Peters 9430**
MOZART, W. A.* ☺, 29 Fünftes Konzert Köchel 219. (Marteau) **Csak Violino! 14 p.** a Peters 9430, A zongoraszólam hiányzik
150. **MOZART – KREISLER* Rondo H–Z Schott**
 MOZART-KREISLER* ☺☺ 2 korai S. Rondo Violine-Piano kotta **1–12. p. 1.** *S kolozsvári?: (mindkettő) csak TóthZoltán.* Rondo B. Schott’s Söhne, Mainz etc Copy 1913, orosz Copy 1911;
 MOZART-KREISLER* Rondo Violine Violine 3–6 p. 2. S.: *az 1.old. a reklámcímlapon korai.* B. Schott’s Söhne; POLATSEK féle Könyvkereskedés Temesvár
151. **MOZART, W. A.* Rondo für die Violine Köch. Verz. No. 373 (Fr. Hermann) „N3 Zongoraszólam hiányzik!” Breitkopf & Härtel V. A. 3311.**
 MOZART, W. A.* ☺ Rondo für die Violine **Köch. Verz. No. 373** (Fr. Hermann) H–Z N3? „Zogoraszólam hiányzik.” 3 p. Breitkopf & Härtel V. A. 3311
152. **MOZART, W. A. Sonaten I. (1–9) (Carl Prill) H–Z Universal Ed. 144. 144a**
153. **MOZART, W. A. (1750–1791)* Viertes Concert D dúr Köchel No. 218.**
 MOZART, W. A. (1750–1791)* ☺ S. *Karácsonyi SIGNO. TóthZoltán ’932 XII.24.* Viertes Concert D dúr Köchel No. 218. Violino Principale H–Z Universal (796-) 796a. **8 p.**
154. **MOZART* Violinkonzert in D (Adelaide-Konz.) (Kasadesus) H–Z Schott 2290**
 MOZART* ☺ S. ’935.II.1. Violinkonzert in D (Adelaide-Konzert) **Violino principale** Hrsg. von Marius Kasadesus **11 p.** B. Schott’s Söhne Mainz 2290
155. **NAGY Gál 10 Ady dal É-Z 1930?**
156. **PAGANINI N. 2me Concerto (H moll) Op. 7. Oeuvres posthumus No. 2. (Wilhelmy) H–Z Schott No. 499.**
 VIII. **PAGANINI, N.* 24 Capricen Perpetuum ünd (sic!) Duo Kross) HSchott No 599**

- PAGANINI, N.* ,29, © duo S.'930.XII.1. 24 Capricen nebst Perpetuum und **Duo violine** (Kross) H 47 p. Ed. Schott No (599) 24486 Kolozsvár KIRÁLY-tól 60 lei
157. **PAGANINI (KREISLER) Caprice No. 1 3. H-Z Schott 30960**
158. **PETE Lajos**⁷³ **Két somogyi nóta: 1. Nem való bokréta; 2. Ne bánts anyám É-Z Rózsavölgyi 1009**
- IX. PICHL*12 Caprices (B.) (Bloch) Études d'anciennes maîtres pour violon seul V.] Universal E. 1743/ a kottán: 347**
- PICHL, Wenzeslaw* © (1741–1804) *S. a borítón '937.VI.25. 12 Caprices (B.)*, revues par Joseph Bloch Études d'anciennes maîtres pour violon seul V.] **37 p.** Universal Ed. Société anonyme d'imprimerie de Pest, section d'imprimerie de musique, Budapest B. F. T. 347
159. **PLEYEL J. Op. 48. Sechs Duette. Ork. Von Fodor 2 H N. Sinroch in Berlin 7048**
160. **POLDINI – KREISLER* Poupée valsant H-Z, Schott 31261**
- POLDINI, E. – Kreisler* ☺☺ *Poupée valsant Violino 2–3. p. 3 kolozsvári S.: 1. datált S. a Kreisler borítón 932.X.10.; 2. datált S. Violino 1. p.*
- POLDINI, E. – KREISLER Violino-Piano 3. nem datált S. Poupée valsant 2. oldalan, 4 p.** (80+68l L.) B. Schott's Söhne Mainz und Leipzig 31261. Magazin de Note Musicale Ioan KIRÁLY János Zeneműkereskedés Cluj-Kolozsvár
161. **PUGNANI – Kreisler* Preludium ü. Allegro H-Z Schott 29023.**
- PUGNANI, Gaetano⁷⁴ – Kreisler* ☺☺ Preludium und Allegro 3 S: *1. vastagon folyós tollal Tóth Zoltán '932.VIII.11.; 2. datált S. Violino-Piano 9 p.; 29023. Copy 1910*
- PUGNANI, Gaetano* Preludium ü. Allegro 3. sima SIGNO mint a borítón Violino 3 p.** B.'s Söhne Mainz 29023
162. **RACHMANINOFF Ungarische Tanz H-Z Schott Einzel Ausgabe, 02366, 02367, 02367/a**
163. **Rákóczi induló /Berlioz?/⁷⁵ H Kézírás /nincs meg!/
164. **RICHARDS, B. Die Klosterkirche Z Schott Einzel Ausgabe, 01660.****
165. **RIMSKY-KORSAKOW – KREISLER* Danse Orientale aus „Scheherasade Schott 31012**
- RIMSKY-KORSAKOW, Nikolai – Kreisler, Fritz* ☺☺ Három tömösvári SIGNO dátum nélkül (Copy 1922 Carl Fischer) Transcriptionen für Violino. Danse Orientale (Orientalischer Tanz) aus „Scheherasade” 3 p.** B. Schott's Söhne, 31012. Mainz/Leipzig Schott. MORAVETZ Musikalienhandlung TIMIȘOARA
- RIMSKY-KORSAKOW, Nikolai – Kreisler, Fritz* „Scheherasade” Violino u. Klavier 9 p.** B. Schott's Söhne, 31012. Mainz Három korai tömösvári SIGNO
166. **RODE-HUBAY "T" 24 Caprices H Universal Ed. 6978**
167. **ROSSINI, Joachimo Wilhelm Tell. Piano solo, Z Moravitz-Ricordi 210–41.403**
168. **ROVELLI, P. 12 Kaprizen (H.v. Steiner) H Universal Ed. 3479**
169. **SAINT-LUBIN* ☺ 6 Konzert-tanulmány hegedűre (Hubay Jenő) H Rozsnyai 1344**

⁷³ Pete Lajos (1866–1924) népszerű dalénekes és dalkomponista, csárdások és dalok szerzője: Jogászsárdás 1886, Legújabb somogyi nóták etc.

⁷⁴ Gaetano Pugnani (1731–1798) világhírű olasz rokokó hegedűs. Az „újnápolyi-mannheimi iskola” irány képviselője; előbb a londoni olasz opera hangversenymestere, 1770-től a torinói udvari színház karmestere. Számos mű szerzője. Tanítványai: Viotti és Bruni. Bartha (főszerk.) 1965: III. 161.

⁷⁵ Berlioz vagy Siklós Albert Rákóczi induló 4 kézre 2.40. 1911-es *Összhangzattan* könyvének 48. III. hátsó reklámjai között.

- SAINT-LUBIN /Léon/* **Hubay** 6 Konzert-tanulmány **hegedűre** (Hubay Jenő) **17 p.** Rozsnyai 1344.
170. **SAINT-SAËNS, Camille Concerto Op. 20. A dúr H–Z J. Hamelle, Paris 809.**
171. **SAINT-SAËNS* Havanoise Op. 83. H–Z Durand 3860**
SAINT-SAËNS, Camille* ☺☺ '29 S. *TóthZoltán'936.III.25 Havanoise pour Violine avec accompagnement d'Orchestre ou de Piano* Op. 83. H 7 p. & H–Z **15 p.** Paris, Durand&Fils Ed. 3860. HUSZÁR SATU-MARE
172. **SAINT-SAËNS, Camille Introduction et Rondo Capriccioso Op. 28. H–Z Durand**
173. **SAINT-SAËNS, Camille* duplum Introduction et Rondo Capriccioso Op. 28. H–Z Durand & Fils 2041**
174. **SAINT-SAËNS Op. 48. Romance Durand 2289. H–Z**
174/a. SAINT-SAËNS, Camille* ☺☺ S, '937.V.12. *Romance Pour Violon Solo Avec Accompagnement d'Orchestre* Op. 48.(H–Z) 9 p.;
174/b. (külön vignettás táblában, *ugyanaz a datált S.*) *Romance Pour Violon* **3 p.** Durand & Fils 2289
175. **SAINT-SAËNS, Camille Sonate Op. 75. D moll H–Z Durand & Fils 354**
176. **SÁNDOR Jenő Dr. 1. Halványsárga rózsát; 2. Zúg a harang muzsikálnak; 3. A vén prímás hegedűje É–Z Nádor Kálmán 2903. 1927**
177. **SALON MUSIK Lieblingstücke ü. Perlen der romantischen Musik (mittelschwer) (Fritz Mayer) H–Z Schott 7741**
178. **SARASATE* Romanze Andaluze Op. 22. No. 1.; Jota Navarra, Op. 22. No. 2. (Osip Schmirlin) H–Z Sinroch 8071. 14009.**
SARASATE, Pablo de * ☺ *SIGNO TóthZoltán1933 Húsvét.*⁷⁶ 1933 Húsvét. Romanze Andaluze Op. 22. No. 1.; Jota Navarra Op. 22. No. 2. (Osip Schmirlin) Violino **7 p.** Sinroch 8071. 14009.
179. **SARASATE* Zigeunerweisen Op. 20. H–Z Bartholf Senff 1380–81**
SARASATE Pablo de * ☺☺ S. '937.V.12 Zigeunerweisen Op. 20. **Violon-Piano 11 p.** Bartholf Senff 1381."HARMONIA" Zenemű és Zongorakereskedés Budapest Váci utca 20.
SARASATE Pablo de * S. '937.V.12 Zigeunerweisen Op. 20. **Violino principále 11 p.** Bartholf Senff 1380–81."HARMONIA" Zenemű és Zongorakereskedés Budapest Váci utca 20.
180. **SARASATE Zigeunerweisen Op. 20. H–Z Bartholf Senff 1380–81. /Csak cédula van/**
181. **SASONOFF, A. – DUSHKIN Air et Trépak H–Z Schott 31165. 1924**
182. **SCARLATTI – PROVAZNIK Allegro H–Z Universal 8491**
SCARLATTI, Domenico* ☺☺, transcription für Violine u. Klavier von PROVAZNIK, Anaton * Allegro. *Két S. a borítón: TóthZoltán1935.II.1* Violino-Piano **8 p.** Universal Ed. 8491.
SCARLATTI, Domenico – PROVAZNIK, Anatol * Allegro. *S. a Vilino 1. old. S.1935.II.1. S. a Vilino 1. old. S.1935.II.1. Vilino 2–3 p.* Universal Ed. 8491a
183. **SCHUBERT – Wilhelm Ave Maria. Am Meer. H–Z Schott 23598**
SCHUBERT, Franz – Wilhelmj..* ☺ A címlapon S. '934.II.15. „Ave Maria”; „Am Meer” csak Violine 2–3 p. B. Schott's Söhne Mainz 23598.1.& 23598.2. Co. 1909
184. **SCHUBERT, Fr. (Dresden) L' Abele H–Z Bosworth 6758**
SCHUBERT, „Francois”.* ☺☺ *két külön régi, tömösvári S. L' Abele* (The Bee) Violin **2–3 p.** (a hátán H–Z dallamminták); **1–4 p.** Violin-Piano. Leipzig. Bosworth&Co.

⁷⁶ *SIGNO TóthZoltán1933 Húsvét még No. 229 WIENNAWKY*

- Paris. London W. 5. Princes Str. Oxford Str., Wien I. Wollzeile 39. 6758. Kerek, dombornyomásos ker. cégjelzés: **Moravetz Magasin de Musique Timișoara** 36 Lei
185. **SCHUBERT, Franz Die Post (Lied) É-Z Ed. Europe No. 475.**
186. **SCHUBERT, Franz Quatre Impromptus Op. 90. (Theodor Prusse Z Moravetz 5. (Georg Bratfisch) 2149**
187. **SCHUBERT, Franz Rondo brillant Op. 70. (Schültie-Bicsanti ü. M. Dello) H-Z Litolf No. 2448.**
188. **SCHUMANN, Robert Novelletten Op. 21. (Emil von Lauer) Z Eeters 10475**
189. **SCHUMANN, Schlummerlied aus Op. 24. H-Z Schott Einzel Ausgabe, 02423, 02424**
190. **SCHUMANN, R.* Sonates pour V. et P. Op. 105 et 121. Révision par Rhené Baton H-Z Ed. Classique A. Durand & Fils No. 9380.**
SCHUMANN, R.* ☺ Francia kotta Kolozsvárról! SCHUMANN, R. Composé en 1851. S. dátum nincs⁷⁷ TóthZoltán; I-II. Sonate *La mineur pour Piano et Violin vom V. et P.* Op. 105 et 121. De csak Violine Ed. Classique A. Durand & Fils Ed. 9380 **23 p. Fekete ceruzával beírt ütem-jegyzetek! /librarie ELLENZÉK könyvosztálya piros körpecsét/ X. ŠEVČIK, O. Op. 1. Heft III.3 Boswoth & Co. 4274**
191. **SINDING Konzert A dur Op. 45. H-Z Wilhelm Hausen 12 304**
192. **SINDING Romance Op. 30. H-Z Peters 2827**
193. **SINGELÉE J.B. Die Hugenotten von G Meierbeer Grosse Oper-Fantasie H-Z Hiányzik a zogorasz. Carl Rühle's Musik-Verlag, Leipzig Ed. pop. 2340**
XI. SONATINEN SONATINEN ALBUM Sammlung beliebtes Sonatinen, Rondos ☺. Stücke für Pianoforte (Louis Köhler) NB. 1-28 p. hiányzik Z. Peters 77723
194. **SPOHR, Ludwig Etüden aus verschiedenen Werken entnommen. Heft I. (Emil Kross) H Schott**
195. **STRAWINSKY * Pastorale Transcription pour V. et P. par I. Strawinsky et S.Dushkin H-Z Schott 2294 (kottán 33976)**
STRAWINSKY, Igor. * ☺☺ 2 S., 935.II.1. Pastorale Transcription pour Violino & et Piano par I. Strawinsky et S.Dushkin H-Z Schott 33976 4 p.
STRAWINSKY, Igor.* S., 935.II.1 Pastorale. Violino B.S.S. 33976 3 p.
XII. SUK Joseph (nincs!)²⁹ Op. 7. Liebeslied (Für Violin von J. Mařek) Fr.A.Urbanek, Prága 1639
196. **SZÁNTÓ Mihály TANGÓ É-Z Bárd F.**
197. **SZAKÁCS Aladár Szabolcska dalok II. füzet É-Z Rozsnyai 3246**
198. **SZENTIRMAY Elemér Csak egy szép lány... É-Z Nádoe K. 1121**
199. **SZIMANOWSKI Chanson polonoise (Paul Kohański) H-Z Universal 5298**
200. **TARTINI Concerto in Re maggiore H-Z (Corti) Ricordi 622**
TARTINI, G. (M.Corti)* ☺☺ (olasz kotta csak olaszul!!) Concerto in Re maggiore H-Z a H-n 2 db. temösvári ös SIGNOval (Mindkét S csak TóthZoltán) Riduzione per Violino con accompagnamento di Pianoforte A. Adolf Busch, és Corti-féle kettős átiratban (ennek van címlapja!) Ed. Ricordi 622. **18 p. Ed. Ricordi 622-120072, (Printed in Italy)**
- TARTINI, G. (M.Corti)* Concerto in Re maggiore I. Violino 8 p.** Ed. Ricordi 622-120072, (Printed in Italy)
201. **TARTINI* Concerto in Re minore (G. Peute) H-Z 7 p. A. J. B. 3568**

⁷⁷ 1934? A dátumhoz lásd még: Tartini *Concerto in Re maior*: temösvári ös S.

- TARTINI, Giuseppe (1692 Pirano–1770 Padova)* ☺ *datált kolozsvári S.* Concerto in Re minore Violino Principale (*Revidiert u. Kadenzzen verseehen von G.Peute*) *SIGNO: TóthZoltán '934.III.27.* 7 p., Verlag Anton J. Benjamin A. G Leipzig 3568, 5370
- TARTINI* *S. TóthZoltán '934.III.27.* Concerto in Re minore Violino Principale A. J. Benjamin 3568
202. **TARTINI, G. G moll Teufelstriller Sonate (Fr. Hermann) H–Z Peters 8834**
203. **TARTINI Sonate III. H–Z Schott S. F. 1107.3.**
TARTINI, G.* ☺☺ *két S. és dat. ,937.V.12* Sonate III./ **Violon–Piano 2–9 p.**
TARTINI, G.* Violon-Piano-ban: **Violon 1–3.** p. még **Bruxeles** Schott Frères. 1107.3.
- XIII. **TARTINI G. Sonate V. (H.Leonard) H–Z Schott S. F. 1107.5.**
204. **TARTINI* Sonate X. G moll (D.Alard-Fr.Meyer) H–Z Schott Einzel Ausgabe, 02739, 02740**
TARTINI, G.* *ŐS-S.* ☺☺ **zene-olvasás?** Sonate X. **No. 1.** G moll (Didone abandonato) Bearbeitet von D. Alard Genau bezeichnet von Fritz Meyer, (Klavierbegleitung zur Violin-Ausgabe 2739)**Violine–Piano 8 p. B.** Schott's Söhne Mainz – Leipzig – London – Bruxeles – Paris **Einzel Ausgabe, 02740.** (Nincs solo piano!) *iskolás ŐS SIGNO! '928. III.30. MORAVETZ Musikalienhandlung TIMIȘOARA*
205. **TARTINI, G.** Variationen über ein Thema von Corelli (Kreisler) H–Z Schott 29027
206. **TAMM Béla T Op. 4. Hangsorok** hegedűre H Moravetz
207. **TSCHAJKOWSKY – BURMEISTER* Die Lerche Op. 39. No. 22. Breitkopf / nincs No.!**
TSCHAJKOWSKY, Peter Iljics – Burmeister ☺☺ *szatmári S. '937.V.12. Die Lerche Op. 39. No. 22. Frei bearbeitet von Willy Burmeister Violine-Pianoforte 5 p. 3 p.* Breitkopf & Härtel Leipzig V. A. 3685
TSCHAJKOWSKY, P. I. – Burmeister szatmári S. '937.V.12. Die Lerche Op. 39. Violon 3 p
XIV. **TSCHAJKOWSKY *Violin-Konzert D dúr Op. 35. (Flesch) H–Z Peters8788 (10884)**
TSCHAJKOWSKY, P. I.* ☺☺, 29, 2 S. '933.IX.29. Konzert für **Violine und Orchester** D dúr Op. 35. (Flesch) Ausgabe für **Violine mit Klavierbegleitung** C. F. Peters Leipzig 8788 (10884) **51 p. MORAVETZ Musikalien handlung TIMIȘOARA**
208. **TSCHAJKOWSKY P. I.* Sérénade Melancolique Op. 26. H–Z csak H Moravetz 34**
TSCHAJKOWSKY Peter Iilitsch (1840–1893)* ☺ Sérénade Melancolique Op. 26. 3 p.csak H. revidiert und bez. v. K. Novotny M. T. 34 **Moravetz Timișoara**
209. **VERDI Ballata (a Rigoletto-ból) É–Z Aug. Cram, Leipzig C. S. 9802**
210. **VERDI Maskenball Piano solo Z Moravetz 257-Ricordi 48.181**
211. **VERDI Grosse Fantasie von K.Ketterer ünd H–Z Schott E. A. 03862**
212. **VERDI Rigoletto Potpourri Z Schott 01869**
213. **VIEUXTEMPS, H.* Ballade ünd Polonaise Op. 38. (Arbós) H–Z. Peters 2581 / helyett 9624/**
VIEUXTEMPS Henri(1820–1881).* ☺☺, 29. *S. TóthZoltán'932.IX.* Ballade ünd Polonaise Op. 38. (E. Fernandez Arbós, London) 19 p. C. F. Peters Leipzig 9624
VIEUXTEMPS Henri(1820–1881).*, 29. *S.'932.IX.* Ballade ünd Polonaise Op. 38. Hegedű szólam, 9 p. C. F. Peters Leipzig 9624
214. **VIEUXTEMPS H.* Six études de Consert Op. 16. (Hubay) H Harmonie Bp. H 829.**
VIEUXTEMPS, Henri (1820–1881).* ☺ S. a külső borítón TóthZoltán' 937.V.12. Six études de Consert Hat hangverseny-gyakorlat Op. 16 (Hubay) csak Violine, (Hubay) Harmonie Bp. H 829. 19 p. Hubay 1914-es előszavával (2–3 old.) (*Szép Jugendstiel*)

- grafika a fedő- és előlapon*) Harmonie Bp. Société Anonyme Editeur de Musique BUREAU DE CONCERTS, et Première Fabrique Hongroise de Pianofortes Budapest V. József-tér 13. LEIPZIG-LONDON-NEW-YORK
215. **VIOTTI J. B. Concert No. 24. H moll (Fr. Herrmann) Z–H Peters 8182**
216. **VIOTTI J. B. Duos Concertants pour deux Violins (Novotny) Z–H Universal.Ed. 212–212/a**
217. **VIOTTI J. B. Konzert No. 20. (Friedrich Hermann) Z–H Peters No. 8181**
218. **VIOTTI J. B. Violin Konzert No. 2. A moll (Hermann) H–Z Peters No. 1100, 6768**
219. **Dr. VITOSNÉ HUNYADI Erzsike Legújabb magyar dalok (1–7) É–Z XV. VIVALDI, * Violin Konzert A moll Op. 3. Nr. 6. H–Z VIVALDI,* ☺☺ S. a címlapon: '934.XII.24. Violin Konzert A moll Peters 10755 für Violine solo mit Streichorchester Op. 3. Nr. 6. Für **Violine und Klavier** bearbeitet von Ferdinand Küchler **11 p./**
VIVALDI, * Violin Konzert A moll Op. 3. Nr. **Violino principale 8 p.** H–Z C.F. Peters Leipzig 10755**
220. **WAGNER, R. Brautlied aus Lohengrin Z Verlah Walter Reissbrodt 163**
221. **WIENIAWSKI, H. Etudes-Caprices Op. 18. Heft I. (1–4) 2 H Peters 9745 XVI. WAGNER, 29 Tanheuser Piano solo Z Moravetz-Ricordi 262 53.185**
222. WAGNER, [Meister für die Jugend] (Ruthardt) Z Peters 3446 (9756)
223. WEBER, Carl Maria von Freischütz Piano solo Z Moravetz 264-Ricardi 41404
224. **WIENIAWSKI H.* Concerto No. 2. D moll Op. 22. (Wilhelmj) H–Z Ed. Scott /897/ kottán: 27122.**
WIENIAWSKI Henri*, 29. ☺☺ (*két*) S. *temesvári, nincs dátum* Concerto No.2. D moll-ré mineur Op. 22. **Violon und Piano** (Wilhelmj) H–Z Ed. Scott /897/ 27122. **35 p. MORAVETZ Musikalienhandlung TIMIŞOARA**
WIENIAWSKI Henri, 29. S. *temesvári*, Concerto **Violon Principal 12 p.** No.2. D moll-ré mineur Op. 12. (Wilhelmj) Ed. Scott /897/ 27122.
225. **WIENIAWSKI H. Faust Fantasie Op. 20. H–Z**
226. **WIENIAWSKI H.* L' école moderne Op. 10. (R. Hofmann) Universal-Ed. 2857. V. A. 3539**
WIENIAWSKI Henri (1835–1880)* ☺ S. a *boritón*'937.V.12. L' école moderne Op. 10. **Violon Seul** (R. Hofmann) Universal-Ed. 2857. **25 p.** (nincs meg!)
XVII. WIENIAWSKI Henri* 6 Mazurkas Op. 12. No. 1–2.; Op. 19. Nr. 1–2. H–Z Litolf No. 2459.
XVII. **WIENIAWSKI Henri* ☺☺** (Kívül a borító német, belül a kotta címlapja francia!) (német) 6 Mazurkas, Violon&Piano Neuausgabe von M. Dello und Schulze-Biesanz; belül (francia) Compositions pour Violon et Piano de H.W. és reklám, alul 6 Mazurkas, Sielanka la Champetre. Mazurka de Salon etc. (Op. 12. No. 1–2.; Op. 19. Nr. 1–2.) Collection Litolf No. 2459. 6 különböző Op. számú darab. **20 old.** 2 *temesvári* S.: 1. *felíratá: „Wieniawsky 6 Mazurka Zongora”, iskolás kinn a külső sima csomagolópapír boritón, 2. művészsignó a 3. tartalommutató kottaoldalon*
XVII. **WIENIAWSKI Henri*6** Mazurkas, Violon & Piano a francia címlappal 2 *kb. egyidejű temesvári* S. 1. *iskolás* S.: *TóthZoltán*; 2. *művész* S.
227. **WIENIAWSKI, H. *Polonaise de Concert Op. 4. (Marteau) H–Z Peters No. 3290. (9491)**
WIENIAWSKI, Henri * ☺☺ 2 S. 1. a *külsőn*: '937.V.12. Poloise de Concert pour **violon avec accompagnement de Piano** Op. 4. Nov. ed. par Henri Marteau **11 p.** C. F. Peters Leipzig 3290

- WIENIAWSKI, Henri * Violino.** *Poloise de Concert Op. 4. 2. S. a Violon 1. oldalon.* '937. V.12. **3 p.**
228. **WIENIAWSKI Henri. Romance sans parolles et Rondo élégant Op. 9.** (H.Petri) **H-Z** „*a zongoraszólám h.*” **E 200 Ed, Steingruber No. 1875.**
229. **WIENIAWSKI, H. * Scherzo-Tarantelle Op. 16. (Marteau) Peters 3292 (9493)**
 WIENIAWSKI, Henri* ☺☺ *Scherzo-Tarantelle. Op. 16. 3 S: 1. kolozsvári S „'933, Húsvét” Tömösvárvárott a külső borítón; 2. S. 1.oldalon*
 A francia címlapon Scherzo-Tarantelle pour Violon avec accompagnement de Piano - *de itt a 2. oldalon van a Violino-Pianoforte (Marteau) 7 p.* C.F. Peters Leipzig 9493
 WIENIAWSKI, Henri *Scherzo-Tarantelle Op. 16. betét Violino-Pianoforte 1.oldalán, a 3. S. 11. oldalon.* C.F. Peters Leipzig 9493 **MORAVETZ zeneműkereskedés TIMIŞOARA**
230. Die WUNDERGEIGE Die Wundergeige Heft. VI. (Arthur Leybold) H-Z a
231. ZÖLD Zoltán *Dalai É-Z Auspitz A. Lugos*

2. melléklet

A Kottakatalógus rózsaszínű DOSSAR céduláiból újabb 17 kottacím és egy reklám borítékban

- I. B BEETHOVEN *Sonaten I. (1–16) (Anton Door) Universal Ed. 7. Z*
- II. B BEETHOVEN *Sonaten (Volksausgabe) II. (Anton Door) Universal Ed. 7 b Z*
- III. B BEETHOVEN *Sonatine Sol mageur Op. 49. No 2. (Otto Singer) Anton J. Benjamin 7348 Z*
- IV. B BRAMS *Concerto D dúr, Op 77.(Flesch-Schnabel) Schott 09449/53 H-Z*
- V. C CORELLI-Léonard *La Folia (Neubearb. v. Fritz Mayer) Schott 08851–52 H-Z*
- VI. E ERNST *Elegie (Op. 10.) (A. Moser) Universal 1896 H-Z*
- VII. H HUBAY *Jenő Hegedű szóló a Cremonai hegedűs c. operából Universal H-Z*
- VIII. P PAGANINI *24 Capricen Perpetuum ünd(sic!) Duo (Kross) Schott No 599 H*
- IX. P PICHL* *12 Caprices(B.) (Bloch) [Études d'anciennes maîtres pour violon seul? V.] Universal Ed. 743 (nincs hangszer)*
- X. Š ŠEVČIK *O. Op. 1. Heft III.3 Boswoth & Co. 4274. (nincs hangszer)*
- XI. S SONATINEN ALBUM. *Sammlung beliebtes Sonatinen, Rondos ü. Stücke für Pianoforte (Louis Köhler) NB. 1–28 o. hiányzik Peters 77723 Z*
- XII. S SUK *Jos. Op. 7. Liebeslied (Für Violin von J. Mařek) Fr. A. Urbanek, Prága 1639 (nincs hangszer)*
- XIII. T TARTINI *Sonate V. (H. Leonard) Schott S. F. 1107.5. H-Z*
- XIV. T Tschaiakowsky *Violin-Konzert D dúr Op. 35. (Flesch) Peters 8788 (10884) H-Z*
- XV. V VIVALDI *Violin Konzert A moll Op. 3. Nr./(Küchler) Peters 3794 (10755) H-Z*
- XVI. W Wagner *Tanheuser Piano solo Moravetz-Ricordi 262 53.184 Z*
- XVII. W WIENIAWSKI *Henri 6 Mazurkas (Op. 12. No. 1–2. Op. 19. Nr. 1–2.) H-Z*

Összesen 231+ XVII = 248 kotta.

B U D A P E S T I K Ö N Y V S Z E M L E

BUDAIKISZA

KRITIKAI ÍRÁSOK

A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

KÖRÉBŐL

LEVELEZÉS

BÍRÁLAT

HORVÁTH GERGELY KRISZTIÁN KOVÁCS ISTVÁN GÁBORRÓL**VISI TAMÁS** KOMORÓCZY GÉZÁRÓL**KOVÁCS ANDRÁS** KOVÁCS M. MÁRIÁRÓL**LACZÓ L. FERENC** UNGVÁRY KRISZTIÁN RÓL**CSÓSZ LÁSZLÓ** DEBORAH S. CORNELIUSRÓL**BALOGH MAGDOLNA** CZESŁAW MIŁOSZ

LENGYEL IRODALOMTÖRTÉNETÉRŐL

PROBLÉMA

AJTONY ÁRPÁD UTOLSÓ TANULMÁNYA**SZÁNTÓ VERONIKA** ROUSSEAU ÉS AZ ORANGUTÁN

SZEMLE

MI A PÁLYA?

FONTOS KÖNYVEK

M E G J E L E N I K

2013. TAVASZ

N E G Y E D É V E N T E